

**SOUTH WEST UNIVERSITY
"NEOFIT RILSKI"**

**ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ” – БЛАГОЕВГРАД
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „СОЦИОЛОГИЯ”**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за получаване на научна и образователна степен „Доктор”

Професионално направление: 3.1 „Социология, антропология и науки за културата”

Докторска програма: Социология

АРЙЕТА ШАЧИРИ ЛАТИФИ

**ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА СОЦИАЛНИТЕ ПОЛИТИКИ ВЪРХУ ЗАЩИТАТА НА
ЖЕРТВИТЕ НА ТРАФИК НА ХОРА В КОСОВО**

Научен ръководител:

Доц. д-р МАРИО МАРИНОВ

БЛАГОЕВГРАД

2022

Научното жури е в състав:

Проф. д.н. Валентина Миленкова

Проф. д.н. Добринка Пейчева

Проф. д-р Николай Михайлов - външен

Проф. д.н. Данаил Данов - външен

Доц. д-р Албена Накова - външен

Резерви:

Доц. д-р Петрана Стойкова

Проф. д.н. Карамфил Манолов - външен

Защитата на дисертационния труд ще се проведе на 15.03.2023 г. от 13.00 ч. в зала 342 на УК №1, ЮЗУ „Неофит Рилски“, ул. „Иван Михайлов“ № 66, Благоевград.

СЪДЪРЖАНИЕ

УВОД	7
Значение на дисертационния труд	8
Цел на дисертационния труд	9
Задачи на дисертационния труд	9
Теоретични задачи	
Хипотези	10
Методология	10
Изследователски въпроси	11
Докторска теза	11
Етично значение	12
Ограничения	12
Класификация на главите на дисертацията	
ГЛАВА I: ОБЗОР НА ТРАФИКА НА ХОРА ОТ РАЗЛИЧНИ ТЕОРЕТИЧНИ ПЕРСПЕКТИВИ	12
Теории относно индикаторите за изследване	
Теории за религията	14
Теории за образованието	14
Медийни теории	15
Теоретичен анализ на икономическото развитие	16
Теории за девиациите	17
ГЛАВА II: ПРЕДСТАВЯНЕ НА ДАННИ: ИЗСЛЕДВАНЕ НА ФЕНОМЕНА ТРАФИК НА ХОРА	20
Изследователски инструменти – емпирични изследвания и въпросници	20
Основа за избор на емпиричните изследвания	21
Избор на извадката	21
ГЛАВА III: СИТУАЦИЯТА С ТРАФИКА НА ХОРА	22
История на феномена трафик на хора в Косово	22

Състояние на трафика на хора	23
Процес на развитие на феномена	
Хора в риск от трафик	24
Превозвачи в трафика на хора	26
Ситуация на трафика на хора (ТХ)	
Социален и икономически профил на Косово	27
Тенденция на развитие на процеса на трафик на хора	28
Борба с феномена трафик на хора	29
Фактори за развитие на феномена трафик на хора	29
Влияние на страните от региона	
ГЛАВА IV: ДЪРЖАВНИ СОЦИАЛНИ ПОЛИТИКИ ЗА ЗАЩИТА НА	
ЖЕРТВИ НА ТРАФИКА НА ХОРА В КОСОВО	35
Правна рамка за борба с трафика на хора в Косово	35
Институционални механизми	35
Ролята на Министерството на труда и социалните грижи в защитата на жертвите на трафик	
Държавни социални политики за превенция на трафика на хора	36
Превантивни мерки за борба с трафика на хора	37
Предотвратяване на повторния трафик на хора	38
Превенция на ТХ чрез повишаване ефективността на образователната система	38
Държавни социални политики за защита на жертвите и свидетелите	
Услуга за управление на случаи на трафик на хора и ползи	
Идентифициране и насочване на жертви на трафик	
Осигуряване на адекватно и недискриминационно отношение към жертвите на трафик	
Социални схеми за защита на жертвите на ТХ	
Предоставяне на социални услуги и други необходими услуги	
Социални услуги за жертвите на трафик	

Координиране на услугите на социалните партньори за жертвите на трафик
Държавни социални политики при реинтеграция на жертвите
Услуги за дългосрочна реинтеграция на жертвите на трафик
Връщане на жертви на трафик в страната на произход
Материална помощ в подкрепа на жертвите на трафик
Социално подпомагане чрез самостоятелна заетост на жертви на трафик
Съдействие за рехабилитация на жертви на трафик
Социално подпомагане в правна подкрепа на жертвите на трафик
Държавни социални политики в развитието на разследването и наказването на престъпления, свързани с ТХ
Усъвършенстване на проактивни и реактивни техники за разследване
Повишаване на ефективността на прокуратурата
Разследване и наказване на престъпления с трафик
Засилване прилагането на законността при отнемане на имущество, придобито от престъпления
Сътрудничество със съответни международни организации, държави и институции
Актуализиране на база данни
Информация

ГЛАВА V: РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО 38

Резултати от изследването – превантивни мерки
Резултати от изследването – образование
Резултати от изследването – медии
Резултати от изследването – религия
Резултати от изследването на независими от променливи
Проверка на хипотези

ЗАКЛЮЧЕНИЕ 40

БИБЛИОГРАФИЯ

ПРИЛОЖЕНИЕ 1 СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

ПРИЛОЖЕНИЕ 2 СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

ПРИЛОЖЕНИЕ 3 ВЪПРОСНИК

САМООЦЕНКА ЗА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД 43

СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД 44

УВОД

В съответствие със заглавието на изследваното явление „Въздействие на социалните политики върху защитата на жертвите на трафик на хора в Косово“, проведох това проучване, като положих всички усилия да бъде цялостно в общата картина на предотвратяване на трафика на хора в Косово. Проблемът беше изследван от различни индикатори (религия, образование, медии, икономика), адекватна методология, с дефинирани и ясни променливи и др.

Развитието на това явление в Косово доведе до изводи за въздействието на социалните политики в защитата на жертвите на трафик на хора.

Въз основа на моите предварителни познания за развитието на процеса на трафик на хора и въздействието на социалните политики върху защитата на жертвите на трафик на хора в Косово, представих профила на Косово като страна в преход – част от Западните Балкани. Изучаването на този феномен беше мотивирано от последствията, които това негативно явление носи на косовското общество, така че тази тема беше избрана за изследване, за да допринесе за: *наблюдение на състоянието на трафика на хора (наричан по-нататък ТХ), анализиране на неговото състояние, определяне на тенденцията на развитие, определяне на обуславящите фактори, резултатите от последствията на явлението*, въз основа на съответната информация, която отразява този процес.

Тезата на изследването е избрана с цел да се провери ефективността при използването на адекватни и достатъчни социални политики за защита на жертвите на ТХ, съответно за минимизиране или избягване на явлението.

По отношение на третирането на този феномен са дефинирани теоретична и концептуална рамка на изследването.

Теоретичната рамка се основава на настоящите изследвания на феномена (ТХ), на различните модели за изучаване на политиките за защита на жертвите на ТХ на стандартизирани теории за политиките за защита на жертвите на трафик, съответно на теории, които се фокусират върху специфични въпроси на социалните политики, ориентирани към защита на жертвите на ТХ, в съответствие с текущите изследвания.

Концептуалната рамка се отнася до конкретното описание на социалните политики за защита на жертвите на трафик на хора въз основа на концепциите за основните променливи на изследването, както и логическата рамка на изследването на феномена, съответно в

последователност на обясняване на взаимосвързаните концепции на практическите и теоритични отношения към това явление.

Значение на дисертационния труд

Значението на изследването на темата „*Въздействието на социалните политики върху защитата на жертвите на трафик на хора в Косово*“ е в измерението на изследването на социалните политики за защита на жертвите на трафик на хора, като обобщение на цялостни изследвания на условни фактори за развитие на това явление, съгласуваност с конкретно изследване на всеки фактор поотделно.

Чрез описателната форма се подчертават съществуващите характеристики на феномена, базирани на исторически аргументи и актуализации на текуща информация.

Третирането на тази тема се фокусира върху сравнителни обяснения на *моделите на социална политика в защита на жертвите на трафик на хора в Косово* и възможността за тестване на резултатите от ефективността на тези социални политики.

По този начин значението на изучаването на тази тема е свързано с: *а) анализиране на пропуските в изготвянето на политики за защита на жертвите на трафик на хора, б) прилагане на социални политики в процеса на трафик на хора, в) състоянието на социалната закрила във всички случаи* (зачитане на правата на човека, социално благополучие, емоционално здраве на жертвите, лечение, възстановяване, настаняване, реинтеграция в общността и др.)

Чрез изучаването на този феномен може да се види важността на взаимодействието и институционалната връзка на участниците, които се занимават с този проблем (Министерство на труда и социалните грижи, Министерство на вътрешните работи, Министерство на правосъдието и Министерство на здравеопазването), които имат обща цел чрез пряка борба с това явление, социална защита на жертвите на ТХ.

В това изследване е представено, както следва: състоянието на развитие на феномена, динамиката на развитието на процесите в условията на преход в Косово (условия на свободната пазарна икономика), статуса на собствеността и нейната роля в социо - икономическа стабилност, икономическата ситуация в Косово и в света, позицията на човека в преходно общество, маргинализирани групи, тип семейство в косовското общество, конфронтация със свободите и човешките права и различни социални схеми, които се покриват от косовския държавния бюджет, във връзка със защитата на жертвите

на трафик на хора в Косово (което показва колко струва на косовския бюджет лечението на тези жертви).

Цел на дисертационния труд

Целта на моята докторска дисертация е да оценя социалните политики в защитата на жертвите на ТХ въз основа на *състоянието на развитието на процеса на ТХ, неговите измерения и динамика, събиране на данни, превантивни фактори, модели на помощ, анализиране на данни, бюджетни разходи за социални схеми, професионален капацитет и др.*

Също така, като основна цел на това изследване е анализът на: *причините, тенденциите, начините за справяне и сложността на политиките за социална защита, които влияят върху защитата на жертвите на ТХ, съответно за намаляване и избягване на последствията от това явление.*

Специално внимание в изследването е отделено на моделите на политиката за социална защита.

За изследване на този феномен са използвани различни теории: социологически теории, теории за образованието, теории за заетостта, теории за религията, теории за девиациите и др.

Изследването конкретизира развитието на феномена, включително аналитични показатели, статистически данни и служи като специален научен принос за изследване на ефективността на социалните политики за защита на жертвите на трафик на хора в Косово.

Задачи на дисертационния труд

1. Преглед на литературата относно теориите за феномена ТХ.
2. Преглед на емпиричните данни за детерминантите на процеса, измерението и динамиката на ТХ и аспектите на участие в ТХ на маргинализирани социални групи в различни страни по света.
3. Използване на теоретични и практически знания (точно описание на явлението).
4. Изследване на ТХ и използване на съответни методологии.
5. Разработване на релевантни фактори при трафика на хора.
6. Определяне на въздействието върху икономическата, социалната ситуация и развитието на процеса на трафик на хора.

7. Определяне степента на въздействие на политическата и правната среда върху социалните политики.
8. Идентифициране на видовете социални услуги, предоставяни от операторите на услуги за социална защита за жертви на ТХ.
9. Оценка на текущото състояние на стабилност на социалната система на Косово и прогноза за следващия период.

Хипотези

Използвани са хипотези за обяснение на предложеното явление, като се прави разумно предположение, което предполага възможна връзка между множество явления.

Въз основа на предишни наблюдения или научни теории те се тестват, за да бъдат потвърдени или отхвърлени. По този начин представените хипотези бяха тествани в глава II Представяне на данни: Изследване на феномена трафик на хора и чрез регресионен анализ се оказаха точни и логически обосновани.

По този начин утвърдителната и отрицателната хипотеза се използват, както следва:

Хипотеза 0: Социалните политики не оказват влияние върху защитата на социалните групи, изложени на риск от трафик на хора в Косово.

Хипотеза 1: Социалните политики оказват влияние върху защитата на социални групи, изложени на риск от трафик на хора в Косово.

Методология

Методите на изследване, използвани в докторската дисертация, са качествени и количествени методи.

1. **Качествените методи**, които се използват за описание на явлението, са следните:

- а) Използван е **исторически метод** за описание на проблема в хронологичен ред.
- б) **Методът на интервюто** беше използван за идентифициране на това явление според възприемането на респондентите, като се направи оценка на това колко добре е известно това явление в по-широката маса на косовското общество.
- в) **Сравнителният метод** е използван за сравняване на историческото (периодично) ниво на развитие на явлението с настоящото ниво, като се оценява дали е имало спад, стагнация или увеличение в развитието на явлението. Тези промени стават сравними за определени периоди от време.

2. **Количествени методи** са използвани за описване на корелацията на експерименталните фактори.

а. **Статистическият метод** е послужил за събиране, обработка на статистически данни, които са довели до получаване на конкретни наблюдения за въздействието на социалните политики в защитата на жертвите на ТХ.

б. **Метод на анализ** – чрез този метод се събират, обработват и анализират статистически данни, от които се правят изводи за въздействието на социалните политики върху защитата на жертвите на ТХ.

в. **Методът на емпиричния анализ** е използван за използване на знания за доказателства, наблюдения за проектиране на изследователския модел, който чрез регресия потвърди влиянието на социалните политики в защитата на жертвите на трафик на хора.

Изследователски въпроси

Моделите, използвани в това изследване, имат за цел да анализират ефективността на социалните политики в защитата на жертвите на трафик на хора, измерението на тяхното въздействие върху изследваното явление, динамиката на въздействието и възможностите за изключване на защитата на жертвите на ТХ, като отговорите на следните изследователски въпроси:

- 1) До колко имат въздействие социалните политики върху социалната защита на жертвите на трафик в Косово?
- 2) Какво е измерението на участието и въздействието на социалните политики в защита на жертвите на трафик на хора?
- 3) Има ли разлика в прилагането на динамиката на социалната политика за защита на жертвите на ТХ по времеви периоди и по категории маргинализирани групи?
- 4) Има ли социално изключване на жертвите на ТХ въз основа на социални политики за защита на жертвите на трафик на хора в Косово?

Докторска теза:

Изучаването на феномена трафик на хора в Косово е голямо предизвикателство за косовското общество. Докторската дисертация ще допринесе за осъзнаването и сензибилизирането на обществото в превенцията, третирането, реинтегрирането и прилагането чрез законите, както и укрепването на схемите за социална политика. Чрез констатациите за тези пропуски ние се опитваме да допринесем за подобряване на

политическата, икономическата и социална среда за защита на косовските младежи от това да станат жертви на трафик на хора.

Етично значение

Считам, че тази докторска дисертация е в съответствие с етичните стандарти на научните изследвания, тъй като по време на цялата изследователска работа съм се придържала към критериите за *оригиналност, съответно цитиране и автентично използване на данните от изследвания, предоставени от официалните институции в Косово.*

Ограничения

Докато изучавах това явление, се натъкнах на ограничени възможности да намеря данни, свързани с:

- Предполагам трафик на хора с цел трансплантация на органи и тяхното участие в политики за защита като жертви на ТХ.
- Презумпцията за трафик на хора, участващи във войни в различни страни по света, като Сирия, Украйна и др.
- Изследването на явлението трафик на хора е много чувствителна и ограничена област. Косово е нова държава; липсва интегрирана платформа между институциите при идентифицирането и транспортирането на жертви на трафик на хора и трафиканти.
- Всяка институция поддържа статистики, които не съответстват на тези на другите институции, поради което потенциалът за изследване на явлението трафик на хора е доста ограничен. Следователно в тази докторска дисертация липсват данни и анализ на тези предполагаеми категории ТХ.

ГЛАВА I: ОБЗОР НА ТРАФИКА НА ХОРА ОТ РАЗЛИЧНИ ТЕОРЕТИЧНИ ПЕРСПЕКТИВИ

Подходих критично към теориите и приложих знанията, които се отнасят до трафика на хора (ТХ) в различни страни по света.

Литературата, която се занимава с явлението трафик на хора, ми послужи за измерване на ефективността на социалните политики за защита на жертвите на трафик на хора.

По отношение на този феномен има много различни световни и регионални теоретични становища, които се фокусират върху:

- Историческа и актуална информация, свързана с изследвания феномен,
- Тенденция на развитие на феномена,
- Актуални ангажименти на официалните власти в Косово и по света,
- Контекстуално на явлението във връзка с предишната и настоящата литература,
- Програми за намаляване на бедността при трафик на хора,
- Стремение към по-адекватна и рационална социална политика.

В литературата са дадени различни обяснения относно еволюцията на процеса на ТХ и необходимостта от създаване на социална политика за защита на жертвите на ТХ.

От цялата използвана литература установих, че теориите, които се занимават със социалните политики за защита на жертвите на трафик на хора, се фокусират върху предимствата на принципите, както следва:

- 1) Социални политики за защита на жертвите на ТХ, основани на изграждане на капацитет за професионално обучение,
- 2) Социални политики за защита на жертвите на трафик на хора, основани на социално подпомагане,
- 3) Социални политики за защита на жертвите на ТХ, основани на „тихото социално изключване” в обществото, в което живеят.

Някои теории приоритизират концепцията за изграждане на капацитет за работа или устойчива самостоятелна заетост като социална политика за защита на жертвите на трафик. Някои теоретици приоритизират концепцията за подобряване на благосъстоянието на лицата, които са жертви на трафик на хора, чрез осигуряване на храна, подслон, доходи, лекарства, образование и някои други човешки права, като свобода на словото.

Някои теоретици подкрепят „концепцията за тихото социално изключване“, която обхваща много широк спектър от социални, икономически и политически проблеми на жертвите на ТХ.

Теории за религията

По отношение на влиянието на религията върху развитието на социалните процеси (които включват нашия подход към трафика на хора), различни автори са ангажирани да дадат подходящи определения, от които споменаваме *Маркс, Дюркем и Вебер*. Тези автори са разглеждали религията като на чувство за илюзия, за конструиране на символи и суеверия.

Според Дюркем, изводът за религията е: „Религията е единна система от вярвания и практики, свързани със свещени неща, тоест неща, отделени и забранени – вярвания и практики, които се обединяват в една единствена морална общност, наречена Църква, всички които се придържат към тях”.

Според Маркс, историята на човешкото общество се обяснява, като се придава доминиращо значение на теоретичната перспектива, основана на материалистичните фактори в социалните политики. Така, според Маркс, религията съдържа силен идеологически елемент, където религията носи оправдания за неравенствата на обществото и властта на част от обществото. Материалистическата концепция на Маркс оказва влияние върху развитието на социалните процеси, развили се в бившите социалистически страни по света. Ole Riis (1996) оценява религията като „опит на латински учители, които са стимулирали масите от населението, т.е. съвременните читатели чрез други идеи, да разберат божествените сили и тяхното влияние в обществото и природата“ (Furseth & Repstad, 2006)

Целта на учените, които изучават и анализират религията, е да се съсредоточат върху истината на религията, като плод на религиозни определения.

Теории за образованието

Много теории и много мнения са дадени относно теоретичното разглеждане на образованието, ролята и значението на образованието като индикатор, който играе много важна роля в третирането на ТХ.

Сред теориите, които играят важна роля, е теорията за полезността на ученето на правилата и социалното познание на Дюркем. Тази теория помага на децата да разберат по-добре ценностите на обществото. Така че, чрез образованието, децата придобиват социални

правила и това има въздействие и също така повишава чувствителността към по-добро функциониране на обществото. Докато в традиционните общества децата усвояват умения в рамките на семейството, в индустриалните общества образованието помага да се профилират (Giddens, 2006).

Теорията за систематичните промени в образованието (Giddens, 1997) обяснява, че Bersnstein показва голям брой теоретични перспективи, като твърди, че децата, идващи от различни класи на обществото, нямат една и съща реч. Така че тези деца, в зависимост от техния произход, имат предимствата и трудностите, с които се сблъскват първо по време на адаптацията към училищната среда, а след това към академичното образование.

Теорията за пасивното потребление в образованието (Гидънс, 1997) Иван Илич го разглежда като скрита учебна програма, пасивно потребление. Образованието може да се учи по всяко време и от всеки, са неговите аргументи. Той мисли, че не е невъзможно да се придобият знания за даден феномен. Той разглежда знанието в много отношения от субективизма и обективизма, не го смята за едноизмерно. Обективистичното знание е свързано с общото знание и няма известен предмет (Grenfell et al., 1998).

Медийни теории

Третирането на медиите в обществото е анализирано от различни институции, различни автори, тъй като медиите са от решаващо значение за повишаване на осведомеността на обществото за ТХ. Най-голям принос в изследването на „масмедиите“ имат *теорията на функционализацията и теорията на конфликта* (Latifi, 2021).

Според Giddens (2006), *McQuail (2000) развива теорията за функционализацията* и неговият фокус е върху най-важните функции и ползи от медиите.

Райт Милс (1960) също обръща голямо внимание на функционализацията на медиите, обяснявайки как медиите помагат за интеграцията, връзката и обединението на обществото (Гидънс, 2006).

Докато *теорията на конфликта* в Европа беше разгледана от "**Франкфуртската школа на критичната теория**" (1923), тя разви критичната теория с диалектическия метод, съобразен с противоречията на обществото (Франкфуртска школа).

Един от теоретичите на тази школа е Юрген Хабермас, неговото мнение за съвременното западно общество е проблематична концепция с доминиращи и разрушителни ефекти.

Тази теория е представена от външна и вътрешна гледна точка. Отвън концепцията на функционалната теория представлява социалните групи, докато отвътре представлява културната, социалната, политическата гледна точка (Теорията на комуникативното действие).

Връзката на икономиката с медиите в комуникацията е изследвана от Харолд Адамс Инис (1894 - 1952), където неговото мнение е, че чрез комуникация се разпространява информация и се разпространяват знания, предразсъдъци, които оказват влияние върху културната среда (Peterson, 1990).

Инис изучава връзката между икономиката и комуникационните медии. Той смята, че комуникацията е важна при разпространението на информация, чрез която се разпространяват знания, предразсъдъци, които влияят на културната среда (Peterson, 1990).

Маклуън също изучава медийната теория. Той мисли, че всички медии са унифицирани и с развитието на технологиите през миналия век е направен голям напредък, като не се отдава тежест на пространството и времето. Следователно медиите в постмодерния период играят много важна роля както в ориентацията на образованието, така и в развитието на научните направления (Skewers, 2019).

Теоретичен анализ на икономическото развитие

Теоретичното разглеждане на процеса на икономическо развитие е изследвано от различни учени и теоретици на икономиката. Те са дали различни оценки по отношение на организацията на икономическите концепции, правейки различни теоретични описания, свързани с фактори, принципи, политики, модели (Latifi, 2022).

Икономическите политики са разработени на тези икономически принципи и тяхното въздействие се отразява в процеса на вземане на решения за икономическо развитие и рационалното поведение на населението. Тези теоретици бяха фокусирани върху разграничаването на идеите за това как икономиката работи под влиянието на различни класови системи (Неокласическа икономика).

Заниманието на всички икономически теории беше връзката с функционирането на пазара (търсене, предлагане), тъй като стоките се разменят на пазара, същността е в използването на капитала (стока-пари), с работната сила (работодател- отношения със служителите), за да се създаде стойност (Latifi, 2022).

Тези теории имат за цел да ориентират и насочат страната към просперитет, ориентирайки публичните пари възможно най-справедливо, за да генерират заетост, да подобрят жизнения стандарт, да създадат стабилност и социална сигурност (Неокласическа икономика).

При разработването на теориите са изследвани факторите на икономическото развитие, потребностите от труд и материалните, които се обясняват с тясната връзка между човека и природата, човека и капитала, човека и човека и регулирането на класовите интереси (Ritzer & Гудман, 2008).

Различни противоположни теоретици са подкрепяли и се противопоставяли на тези теории, където чрез философски концепции са се опитвали да обяснят разликата в използването на една или друга теория. Ние обаче заключаваме, че всички тези теории са фокусирани върху третирането на социалните класи и върху добавянето на стойност (Ritzer & Goodman, 2008).

Теории за девиациите

Теорията, която най-близко доближава и обяснява поведението на индивидите, рефлексията, особено що се отнася до трафика на хора, е теорията за отклоненията.

С течение на времето обществата преминават през промени, социалните норми се променят, те не се спазват и следователно се нарушават, а с нарушаването на тези норми се създава отклонение. И така, отклонението се определя като нарушение на правила и норми, които не отговарят на социалните очаквания. Според социолозите нарушението на правилата не може да се преценява еднакво за всяка група. Това е свързано със социалната реакция на определени групи към поведението на другите (Ashley Crossman, 2018).

Много социолози подхождат към гледната точка на изследване на отклонението от структуралистко-функционалистката гледна точка. Те твърдят, че отклонението е процес, който трябва да протича по такъв начин, че правилата да се спазват, нормите да се укрепват и социалният ред да се регулира (Ashley Crossman, 2018).

Според Дюркем, обществата претърпяват промени по време на еволюцията, хората в модерната епоха имат по-малко ограничения, отколкото в традиционните общества, следователно той вижда престъпността и социалните отклонения като неизбежни елементи на модерното време (Giddens 6th edition).

Дюркем в своята *функционалистка теория* оценява, че отклонението е необходимо за съвременното общество, тъй като носи две важни версии на функциониране. Една от

функциите е, че отклонението създава адаптивна функция чрез създаване на нови идеи, а освен това предизвикателствата могат да донесат иновация. В другата функция той описва, че чрез отклонението се създават границите на доброто и лошото поведение, тези различия могат да насърчат солидарността и могат също така да изяснят социалните норми (Giddens 6th).

Що се отнася до приноса на съвременните теории към теорията на взаимодействието, сред авторите, които играят важна роля, е Георг Зимел. Приносът му към съвременната социология се обяснява чрез формите на социално взаимодействие. И така, като основен въпрос, той имаше взаимодействието, като анализира широк спектър от взаимодействия, които в някои случаи изглеждат маловажни, но в други случаи те имат собствено значение (George Ritzier).

Зимел се фокусира върху бедните, аргументирайки правата и задълженията на бедните и определяйки техните отношения. Той уточни, че дарителите имат задължението да помагат на нуждаещите се, като запазват функционалистката позиция. Обществото трябва да помага на бедните по такъв начин, че бедните да не станат активно-опасни (с престъпно поведение) чрез намаляване на енергията на пътя чрез канализиране на енергията към производителност. И така, тази помощ за бедните, където държавата играе ключова роля, влияе върху намаляването на проблемите и релативизирането на отношенията в обществото (George Ritzier).

Теорията на конфликта също така изучава социологическия аспект на девиантността и престъпността. Тази теория обяснява девиантното престъпно поведение в резултат на социални и политически проблеми, които възникват в обществото. Имайки девиантно поведение, някои хора се възползват от ситуацията, като извършват престъпна търговия, за да оцелеят или да бъдат равни с другите (Ashley Crossman, 2018).

От марксистката теория произтича теорията за конфликта, която е по-вярна на работата на Маркс, която е оттеглила голяма аудитория в социологията. Тази теория не може да бъде отделена от нейните структурни корени (George Ritzer).

Колинс критикува марксистката теория като "монокаузална" услуга, разработена по много причини. Той обяснява теорията на Вебер като "антисистема", докато социалното разширение като феномен, който се случва в ежедневието сред хората. Хората, които притежават собствеността си, печелят повече от тези, които продават времето си, за да имат

достъп до материални блага. Според него хората са склонни към конфликти, възможни са сблъсъци и затова конфликтният подход е неизбежен. Неговото описание на мярката беше, че хората се държат по субективен начин, но други имат силата да контролират субективизма и контрола на индивида, където в някои случаи се среща съпротива срещу контрола и в резултат възниква междуличностен конфликт (George Ritzer).

Според Питър Бърк в теорията на контрола той обяснява, че индивидите имат множество идентичности и са подредени в йерархия, в съществени и потенциални идентичности, а отговорите на другите се вземат в зависимост от тяхното поведение, ако изпитват положителни емоции, продължават да играят идентичността, ако се случи обратното, изпитват тревога, безпокойство, тъга, срам (имат негативни емоции за себе си). Те трябва да установят баланс за себе си. В теорията на Бърк, когато очакванията от другите са положителни, емоциите на индивида са по-положителни, когато оценката от другите също е положителна, се създава по-голяма самооценка, напротив, създават се много роли на идентичност. Създава се свръхконтрол над себе си, нова роля на идентичност и постоянен неуспех да се промени или премахне ситуацията (Jonathan H. Turner 2014).

Маккол и Симънс обясниха, че след като емоциите бъдат потиснати, динамиката се променя, следват други негативни емоции и действителното поведение може да не съответства на самовъзприемането на тези поведения, може да реагира несъзнателно и е трудно да бъде интерпретирано от другите.

Теорията за етикетиране играе важна роля за тези, които изучават отклонения и престъпления. Социолозите обясняват, че девиацията се определя чрез етикетиране. Определени социални групи създават норми, правила, неспазването на тези правила и норми се етикетира като отклонение. Хората са въввлечени в девиантни действия от етикетирането на обществото въз основа на раса, класа и т.н. (Ashley Crossman, 2018).

Различни социолози изучават различни теоретични подходи в рамките на отклонението и престъпността. Теорията на напрежението според Робърт Мъртън, обяснява, че отклонението от индивида идва в резултат на напрежението на индивида, когато той не намира подкрепа и подкрепа от общността, така че в резултат на неприемането индивидът е въввлечен в девиантни действия само за да постигне целта (собствения си успех) (Ashley Crossman, 2018).

ГЛАВА II: ПРЕДСТАВЯНЕ НА ДАННИ: ИЗСЛЕДВАНЕ НА ФЕНОМЕНА ТРАФИК НА ХОРА

В дисертацията се анализира влиянието на индикаторите в борбата с явлението трафик на хора. Въпросникът е приложен в края на докторската дисертация.

В това изследване са използвани научни изследователски методи, разработени съгласно:

- Природата на изследваното явление,
- Необходими процедури за проучване, подбор и достъп до подбор на данни,
- Начинът на описание и оценка на данните

Методологията, изследователските инструменти, техниките на изследванията, които са използвани по време на това, са представени, както следва:

- Методи (качествени и количествени)
- Изследователски инструменти (проучване, въпросници)
- Изследователски техники (подбор на респонденти, подбор на извадки)

Изследователски инструменти – емпирични изследвания и въпросници

Изследователските инструменти, използвани за оценка на разпространението на трафика на хора, включват проучване и вторични данни.

В това изследване са използвани данни от собствено разработени въпросници, попълнени от избраните респонденти или от официалните служители на администрациите на съответните институции.

За анализ на данните, събрани чрез въпросниците, беше използван SPSS, който служи за генериране на прости и сложни статистически резултати, включително таблици и графики. Така се извършва научен анализ на дисперсията, статистическите тестове, корелацията и регресията като възможност за тестване на статистически хипотези.

2.1.1. Основа за избор на емпиричните изследвания

Проведените проучвания послужиха за измерване на въздействието на обуславящите фактори върху трафика на хора, като семейство, образование, икономика, религия, информация и развитие на социални политики в защитата на жертвите на трафик на хора в Косово.

Чрез това проучване имах за цел да анализирам капацитета на правителството на Република Косово за разработване на социални политики в защитата на жертвите на трафик на хора,

за да оценя напредъка в изпълнението на целите на правителството по отношение на това явление.

2.1.2. Избор на извадката

Избраните извадки са вероятностни, тъй като се определят въз основа на общия брой на населението на Косово, пропорционално на броя на жертвите на трафик през определен исторически период в Косово. Използвано е проучване за оценка на разпространението на трафика на хора, включително влиянието на факторите, обуславящи трафика на хора, като: семейство, образование, религия, икономика, медии, социални политики.

Изборът на извадката е направен въз основа на:

- а) Генерална съвкупност (съвкупност от елементи)
- б) Лица, участващи в трафик на хора (определяне на елементите на генералната съвкупност според вида на трафика, характеристиките, броя на трафикираните лица, както и други променливи)
- в) Подбор на подход (идентифициране на едни и същи фактически елементи)
- г) Възможност за грешка при избора

Критериите за подбор на респондентите са: идентифициране на избора на респонденти за проучването, географски обхват на отговорите, категоризиране на респондентите според възраст, пол, категоризиране на респондентите според образование, религия, категоризиране на респондентите според професия, социален статус, интереси, занимания, убеждения, култура, традиции, навици, социални връзки и др.

Част от изследването бяха 50 граждани на Косово, като подборът на извадката беше направен по случаен метод. Причината, поради която 50 граждани бяха избрани да бъдат анкетираны, е, че беше направен опит да се поддържа баланс между всички групи, включени в изследването.

От различните извадки от една и съща генерална съвкупност, приблизително 95% от тях предоставиха оценки на разпространението (много близо до реалната оценка в целевата генерална съвкупност).

Така при оценката на размера на извадката се посочва най-високата или максималната стойност на допустимата случайна грешка в изследването (случайна грешка), която варира от 2% до 5%.

Изследваната извадка не е представителна.

За оценка на разпространението и факторите, свързани с трафика на хора, бяха взети следните извадки: превозвачи, участвали в процеса на трафик на хора, социални защитници на жертви на трафика (НПО), разработчик на социални политики, следовател, съдебно лице, изследовател.

ГЛАВА III: СИТУАЦИЯТА С ТРАФИКА НА ХОРА

История на феномена трафик на хора в Косово

Феноменът на жертви на трафик на хора в Косово започва да се развива в ранните векове на човечеството. През периода на социалистическата система в СФРЮ, особено в Косово, това явление се развива невидимо, докато се развива значително след 1999 г. до днес. Това явление изобщо не е разглеждано преди 1999 г. (Latifi, 2021).

Политико-икономическата и социална система в Косово (свободна пазарна икономика след 1999 г.) се промени. Също така концепцията за организация на работата претърпя промени, променяйки ролята и отношенията между работодатели и служители (Latifi, 2021).

Секс индустрията в Косово имаше големи колебания след 1999 г. в сравнение с периода на ранните постсоциалистически години. 1999 г. характеризира Косово с освобождението на страната и края на войната. Страната се управляваше от Временната административна мисия (UNMIK) и Организацията на Северноатлантическия договор (НАТО). Пристигането на международната общност, отварянето на границите с други съседни страни промени хода на живота, превръщайки се в катализатор за растежа на секс индустрията. Косово стана дестинация за трафикирани жени, броят на публичните домове и нощните клубове се увеличи значително (Roos de Wildt).

Пазарните фактори в Косово и тяхната правна роля на пазара се промениха в условията на преходната икономика. Следователно при този преход степента на неформалност в икономиката се е увеличила, като по този начин факторизира и благоприятства феномена на робството като печеливша дейност (Latifi, 2021).

Целта на това изследване е ясен анализ на причините, тенденциите, лечението и сложността на политиките за социална защита, които намаляват и смекчават последствията от това явление и влиянието на религията върху веригата на това явление.

За да анализираме явлението трафик на хора в Косово, ние използвахме вторични данни, които получихме от съответните институции на Косово, които се занимават с професионален мониторинг на това явление.

Състояние на трафика на хора

Процесът на трафик на хора в Косово протича основно по следните начини: *а) експлоатация на жертви на трафик за просия, б) експлоатация на жертви на трафик за проституция, в) експлоатация на жертви на трафик за извършване на незаконни действия и др.*

Феноменът на разпространението на секс индустрията е описан през три периода; в първата фаза е периодът след 1999 г., когато жените, които се занимават с този бранш, са предимно от Молдова, Украйна, Сърбия и Албания. Този приток от бивши комунистически страни показва падането на режимите, спада на жизнения стандарт и високите нива на корупция. (Roos de Wildt).

Втората фаза се променя преди влизането на България и Румъния в Европейския съюз през 2007 г., жените от тези страни започват да мигрират към други страни след имунизация с паспорти и предпочитат европейските пазари. Докато третата фаза е периодът след 2013 г., който отразява главно местните жени, албански, ромски, ашкалски, сръбски жени, които са заменени в секс индустрията. (Roos de Wildt).

Косово се превърна в източник, дестинация и транзитна страна (Доклад за напредъка, 2010 г.) за жени, трафикирани с цел проституция, както и деца, трафикирани с цел просия.

Докато повечето от чуждестранните жертви, които са принудени да проституират, са млади момичета от Източна Европа, включително Молдова, Албания, Полша и Сърбия.

Процедурата по трафика на хора протича чрез няколко действия: *а) набиране, б) експлоатация, в) маркетинг, г) трансфер, д) контрол за бързи печалби.*

Тенденцията на жертвите на трафик на хора в Косово променя целия процес на нарастване на трафика на хора в Косово от 2001 до 2010 г. Оказва се, че на първо място са жертвите на трафик от Молдова, Румъния, Албания, България и Сърбия. И така, данните са отразени за период от 5 години, тук става дума за случаи на сексуално насилие, принудителен труд, робство, просия, насилствен брак. Но ако се сравни с периода 2015-2020 г., се вижда, че има намаление на броя на жертвите.

Начините за вербуване от страна на трафикантите обаче постоянно се развиват, променят и стават все по-сложни.

Хора в риск от трафик

Обикновено тези групи потенциални жертви са: *виктимизирани случаи и потенциални случаи на трафик, които принадлежат към групи маргинализирани лица; селски общности, разведени семейства, категории безработни младежи, малцинства, нискообразовани или необразовани общности, групи хора с увреждания, групи от жени и непълнолетни.*

Жертвите на трафик обикновено страдат от различни психически или физически наранявания, губят самочувствие, стават случаи на рецидивисти и за тази категория фазата на реинтеграция не е лесна (Latifi, 2021).

Лицата, които са жертви на трафик (жертви), обикновено са деца и жени; *деца на различна възраст и са стигматизирани лица, или лица, принадлежащи към семейства с тежък социален статус, изоставени деца, деца със здравословни проблеми, деца от общности, които нямат достатъчно образование за изграждане на личностна стабилност, деца с ниско ниво на култура, престъпници, които са извършили противоправно деяние и др.*

Целта на трафика на деца е използването на жертвите под различни форми, като: *ангажиране в различни ежедневни дейности, порнография, сексуална експлоатация, прося, използване на органи на деца с цел продажба и др.*

Наличието и информацията за трафика на деца въз основа на гледната точка на професионалистите е много ограничена. Въпреки че различни емпирични анализи на трафика на хора се правят, както във всяка друга страна в САЩ, това е предизвикателство за идентифициране от професионалисти, които работят в областта на социалните грижи. По този начин ограничението на информацията и наличността относно трафика на деца в САЩ води до предизвикателството за идентифициране на жертвите и възприемане на професионалисти, които работят за благополучието на децата (Gozdiak & Collett, 2005).

Секс трафикът е разнообразен процес, трафикантите са гъвкави и много адаптивни в намирането на начини за балансиране на търсенето и предлагането. Те намират свързващи пътища между Украйна, Молдова и Румъния, през Сърбия, минаващи през европейски пазари, Унгария и Словения или дори дестинации в Босна, Косово или Северна Македония (Lindstrom).

Според данни на ILO-IPEC в Косово децата извършват различни дейности в: селско стопанство, строителство, разпространение на стоки на пазара в колички, продажба на цигари и различни продукти по улиците, събиране на метали за продажба при условия, вредни за здравето, изкопни работи и експлоатация на природни ресурси. Деца също са обект на трафик с цел работа и сексуална експлоатация, както и за други незаконни дейности. Деца под 18-годишна възраст могат да работят на непълно работно време до 4 часа, да се занимават с дейности, които се считат за благоприятни за заетост, без да се накърнява тяхното здраве и достойнство, като същевременно са длъжни да посещават училище. Следователно трябва да се предприемат дългосрочни мерки за предотвратяване на просия, детски труд и други форми на малтретиране на деца в Косово (ILO-IPEC).

Предвид тежката социално-икономическа ситуация в страната, въпреки предприетите дейности, въпросът за спазването на основните права на децата, остава сред най-големите социални и институционални предизвикателства, поради което трябва да се предприемат превантивни мерки, които позволяват тяхната защита и интеграция в обществото.

Обикновено трафикантите изследват чертите на децата, които са:

- Изолирани, живеещи в семейства с ниска еманципация, които нямат способността да разберат потребностите на детето в развитието;
- Малтретирани поради физически или умствени увреждания на детето;
- Пренебрегнати поради незрялост на младите родители, които не знаят как да се държат с детето; а) В резултат на слабата връзка между родител и дете, б) Поради преживяване на високи нива на стрес при възрастните; в) Поради психично заболяване на родител – включително депресия; г) Поради насилие в общността;

Превозвачи в трафика на хора

Трафикантите обикновено са престъпници, които участват в мрежата за трафик в Косово и в региона. Те в повечето случаи имат престъпно семейно минало, което се характеризира като неморални, необразовани, нечестни, безмилостни и измамни лица.

В повечето случаи трафикантите играят ролята на „ангел” или спасител на детето или възрастния. „Те носят мантията на милосърдието“, за да убедят деца и възрастни да ги трафикират, а в някои случаи и техните родители, за да бъдат въввлечени в трафик на деца и възрастни.

Подходяща почва за развитие на процеса на трафик от трафиканти са и семейства с деца и възрастни с увреждания, както и организации и центрове, занимаващи се с лечение на деца и възрастни с увреждания.

Маршрутите за нелегален трафик на жертви, преминаващи през Косово, минават през Албания, Северна Македония, Черна гора и Сърбия, в повечето случаи с крайна дестинация Западна Европа.

Трафикантите използват незаконно пътищата и граничните пунктове в сътрудничество с престъпната мрежа от трафиканти от страни в региона и чужбина.

Обикновено в повечето случаи те използват незаконни документи за идентифициране на жертвите на трафик, както и различни транспортни средства от държава в държава, до крайната дестинация, като ги маскират, за да не бъдат разкрити по време на пътуването. Те често използват пространствата на превозни средства, които са предназначени за превоз на стоки, както и опасните пространства на кораби, влакове и други превозни средства.

По време на пътуването трафикантите използват и методи за симулиране на семейни пътувания, с цел трафик на деца, като се представят като семейна общност на пътуването, а не реално да представят реалния брой на придружаваните от тях деца и др.

Тези жертви на трафик в ранна възраст попадат в ръцете на обучени трафиканти, които им обещават по-добри алтернативи на живот, статус, кариера, слава, богатство и т.н. (Latifi, 2022).

За да скрият следите си или да не бъдат разкрити, трафикантите използват апартаменти или къщи на места, където не е лесно да бъдат разкрити. Те се адаптират лесно към тези пространства, не могат лесно да бъдат разграничени от постоянните обитатели, сътрудничат си с тях и лесно се интегрират в живота им.

Трафикантите извършват цялата си дейност нелегално и невидимо, поради което е трудна работата на агенциите и неправителствените организации да предоставят информация за размера и динамиката на трафика.

Развитието на процеса на трафик обикновено е свързано с държавни органи, които толерират престъпността, поради *различните им връзки с трафикантите или влиянието на непотизма, корупцията и условията за развитие на престъпността.*

Социален и икономически профил на Косово

Република Косово има 1 782 115 жители и площ от 10 887 km².

Икономическата ситуация в Косово е нестабилна, с ниско ниво на икономическо развитие, висока безработица, тежка бедност и висок процент на емиграция към външния свят. (Статистическа агенция).

В Косово живеят различни етнически групи, където съжителството им се регулира от конституцията, други общи правни актове, както и политиките за социално подпомагане.

В условията на преходната социално-политическа система икономиката се развива и в Косово, което е последвано от висока степен на неформалност в: а) заетостта, б) прилагането на съществуващите закони и разпоредби, в) плащането на данъци, г) търговия със стоки, а именно услуги, което прави незаконната стопанска дейност привлекателна.

Косово има потенциал за млада работна сила (в трудоспособна възраст), където 2/3 (две трети) от нея, в същото време са потенциал на пазара на труда (имат образователни квалификации), докато не могат да създават трудови отношения.

В резултат на това ниско ниво на икономическо развитие се появява недоволството на младото население, което е ориентирано към по-добра реализация на пазарите на труда на европейските страни.

Като следствие от ниския икономически растеж, или колебанията между търсенето и предлагането на работна сила на пазара на труда, се стига до стимулиране на трафикантите за развитие на неформалния пазар, а именно за развитие на робството (което има за цел да използват най-важната част от обществото за целите на трафик чрез проституция, принудителен труд, тежък труд, просия, „трафик на органи“ и т.н. (Стратегия на ЕС 2012-2016).

Косово като страна в преход, с ниска политическа и икономическа стабилност, често се сблъсква с демографски движения и социални проблеми, които са настоящи явления, поради;

а) по-висок процент на безработица,

б) Неэффективна социална политика, която в резултат на тези социално-икономически проблеми развива едно от негативните явления в обществото, а именно трафика на хора, като доходоносна дейност.

Феноменът трафик на хора присъства в косовското общество, което напада главно стигматизирани лица (със семейни проблеми, които са жертви или са жертви на трафиканти) с нисък стандарт на благосъстояние (Национална стратегия 2011-2014).

Следователно трафикантите се възползват от лошото икономическо положение на търсещите работа, като примамват (измамват) жертвите на трафик (хора) за „по-добро благосъстояние“, с цел материална изгода.

В това изследване са анализирани; фактори, които причиняват негативни явления в косовското общество, превантивни мерки, предприети за борба с тях, начини за борба с тези негативни явления и текущото им състояние (Стратегия за превенция 2011-2016).

Негативните явления, които присъстват в косовското общество, които ще бъдат разработени и анализирани са: 1) домашно насилие, 2) употреба на наркотици, 3) проституция, 4) трафик на хора и 5) принудителен труд на деца.

По този начин прилагането на неадекватни политики за развитие в Косово създаде не много благоприятна и не толкова подходяща икономическа среда и като следствие икономиката на Косово става по-крехка.

Тенденция на развитие на процеса на трафик на хора

Състоянието на броя на жертвите на трафик е процес, който променя своята форма, интензитет, носители, жертви, дестинации, цели и др.

До 2000 г. Косово беше място за приемане и транзит на трафик на хора, а от 2000 г. се превърна в източник на генериране на трафик на хора. В периода 2001-2003 г. Косово беше транзитно място и дестинация на трафика на хора, докато от 2003 г. тази ситуация започва да се променя и Косово става страна на произход и транзит на жертвите на трафик на хора.

В тази връзка, държавата Република Косово организира и създаде институцията срещу трафика, както и подкрепи и подкрепя няколко институции, които се занимават с дейности за борба с трафика, които са регистрирани като НПО.

Всички правителствени и неправителствени организации, свързани с проблема с трафика на хора, са завършили и одобрили Стандартните оперативни процедури за жертвите на трафик в Косово. По този начин Министерството на труда и социалните грижи е съавтор в тяхното проектиране и внедряване, за да се повиши ефективността на разработването на процедури за борба с трафика.

Борба с феномена трафик на хора

Противодействието на явлението трафик на хора започва със създаване на предпоставки за предотвратяване на развитието на явлението, които могат да бъдат:

1) Фактори или причини, които обуславят развитието на явлението (политически фактори, икономически фактори, социални фактори).

2) Създаване на институционални и правни механизми за управление на явлението (държавни институции, недържавни институции (НПО), правна рамка).

В Косово са положени значителни усилия за борба с трафика на хора в две посоки. От една страна, се отдава значение на подобряването на факторите или причините, които обуславят развитието на явлението (политически фактори, икономически фактори, социални фактори).), а от друга страна са създадени институционални и правни механизми за управление на явлението (държавни институции, недържавни институции (НПО), правна рамка).

Трафикът на хора е комплексно явление, което е съпроводено с криминални деяния и е свързано с основно нарушаване на правата на човека.

Борбата с трафика на хора включва много държавни механизми; правителство, гражданско общество, различни местни организации, международни организации и др.

Фактори за развитие на феномена трафик на хора

В условията на развитие на политически, икономически и социални системи, в които "работната сила" се продава като "стока", както и в общества, в които "моралът като социална категория" е в криза, има причини за развитие на явлението трафик на хора.

Причините за трафика на хора обикновено произтичат от вътрешните нужди на индивида, семейството и средата на правовата държава, нивото на политическо, икономическо, социално и технико-технологично развитие на страната.

Причините за трафика на хора в Косово идват от различни причини:

а) Вътрешни причини и

б) Външни причини.

а) Причините, които принадлежат към групата на вътрешните фактори, са предимно **емоционални фактори**, които са свързани с обусловените въздействия, съответно потребностите на детето от индивидуална независимост, особено при чувствителни деца, които изискват специално отношение към неговата личност в обществото, а не да бъдат игнорирани, малтретирани (деца без подкрепа, такива, които имат нужда да бъдат сигурни, неуязвими, неизолирани), също в тази група влизат статусните фактори, които са свързани с потребностите от повишаване на личните професионални ценности (да станеш

известен, да се ожениш) , за добро или специално отношение, за доминиране и т.н.), които са идентифицирани: при семейства с финансови проблеми, семейства с психични проблеми, разведени родители, деца с един родител, семейства, в които се случва домашно насилие, необразовани семейства, деца престъпници, и т.н. (Shaqiri, 2021).

б) Причини, принадлежащи към групата на външните фактори - идентифицирани са:

политика на страната, социални фактори, бедност, икономика, заетост, образование, религия, култура, традиция, информация и др. Тази група включва:

Политически фактори а) *държавни политики (степен на действие на върховенството на закона), б) сигурност във всички области на социална стабилност,*

Социалните фактори или бедността определят основните биологично-физиологични потребности на детето от: храна, облекло, жилище, семейни грижи, здравеопазване и др.

Материалните фактори са свързани с потребностите от; заетост и материално облагодетелстване и др.

Икономическите фактори са свързани с; а) *височината на брутният вътрешен продукт или БВП (височината на националните финансови приходи, по-специално височината на БВП на глава от населението* (Латифи, 2022 г.).

Образователни фактори, които са свързани с нуждите от образование или обучение, професионално обучение, изграждане на професионална кариера,

Културни каузи, които са свързани с необходимостта от интегриране в целеви социални среди, развитие на социална, национална, религиозна култура, изучаване, адаптиране и използване на друга култура и др.

Политически фактори – Политическите фактори зависят от вида на *обществено-политическата система, държавните политики, степента на демократизация на живота в обществото, степента на действие на правовата държава, сигурността във всички области на социална стабилност и др.*

Политическите лидери, като представители на политически групи, оказват влияние върху политическия живот, като управляват и ръководят различни сфери.

Държавите с политическа нестабилност не са подходящи дестинации за инвестиции и прехвърляне на активи. Тази неблагоприятна ситуация създава недоволство и делинквентни действия. Тези действия се наказват от закона. Опитвайки се да избегнат наказание, въпросните лица са принудени да напуснат страната и единствената алтернатива е нелегалното преминаване на границите. Така че това е най-лесният начин да станете жертва на трафиканти и да станете жертви на трафик.

Икономически фактори – Косово има голям потенциал на пазара на труда, има потенциал за млада работна сила, докато нивото на безработица е високо, в резултат на; а.), ниско

икономическо развитие, ниско заплащане на работната сила, неадекватно образование и квалификация, опит за алтернативна заетост в чужбина и др.

Периодът след 1999 г. беше период, когато Косово имаше икономика, разрушена от войната, водена от Република Сърбия срещу Косово. След този период в Косово е установен международен протекторат на ЮНМИК, който има правомощията да администрира и управлява икономиката на страната.

Въпреки че войната около ситуацията беше същата и липсата на свободни работни места беше очевидна, това напрежение доведе до движението на населението към развитите страни, за да печелят пари в законна и незаконна форма (Latifi, 2022).

Няма баланс между търсене и предлагане поради големия потенциал на активна мощност от една страна и липса на хармонизация на плана за икономическо развитие от друга. Няма икономическа стабилност поради липсата на благоприятна инфраструктура за икономическо развитие, фокусирана върху потенциала на природните и човешките ресурси за устойчиво развитие.

Неформалността беше функционализирана поради; а.) По-добро функциониране на отговорните държавни органи (липса на човешки ресурси), б.) Техничко-технологични недостатъци, в.) Некомпетентност на правната рамка, г.) Амбициите на бизнесмените за бързо забогатяване, д.) Условия на благоприятни условия неформални по време на работа на пазара и т.н. (Latifi, 2022).

След като икономиката на Косово беше унищожена по време на войната от 1999 г., ЮНМИК възстанови икономиката, като започна с основата на икономическото развитие, като направи; 1) трансформация на публичната собственост чрез процеса на приватизация, 2) организиране на икономиката в частния сектор и нейното укрепване (Latifi 2022).

Социални фактори - въз основа на семейната култура или традицията на населението в Косово се оказва, че населението на Косово е организирано според патриархалния тип живот до края на ХХ век. Струва си да се отбележи, че младите жени и момичета са имали ограничена свобода в семейството в сравнение с мъжете. След установяването на Косово под протектората на Съвета за сигурност на ООН бяха създадени съответните институции, които овластяват косовските жени, интегрирайки ги във всички сфери на политическия, икономическия и социалния живот.

Процентът на еманципация се увеличава, но от друга страна сигналите за насилие от страна на мъжете са многобройни. Това обяснява, че мъжете действат според инерцията на доминиране в семейството и обществото (Latifi, 2022).

Като цяло най-честите причини за насилие над жени са семейни конфликти, нежелани бракове (предизвикващи физическо насилие, физиологично, сексуално, икономическо насилие и др.).

В резултат на домашното насилие се стига до чести разводи, които са съпроводени със социални проблеми, по-специално трафика на хора.

Процесът на трафик на жени включва тяхното набиране за експлоатация за проституция и по този начин се превръщат в източник на сексуално насилие.

Поради липсата на перспектива на младите хора те се сблъскват с трудности при наемането на работа, трудности при оцеляването и трудности при упражняването на личните свободи в съдебната система в Косово (Latifi, 2022).

Заетост – Ниското ниво на икономическо развитие в Косово води до високо ниво на безработица. Ниското ниво на развитие на промишлеността, селското стопанство, строителството и преработката на продукти и услуги води до ниска заетост.

Уязвимото население живее с нисък стандарт на живот, с ниско ниво на качество на образованието, с ниско ниво на професионално обучение и без качествена алтернатива за стабилен и устойчив живот.

Бедност - в резултат на бедността в Косово се появиха много социални проблеми, които са грижа на всички държавни структури и в частност на Министерството на труда и социалните грижи. Социалните проблеми създадоха различни категории уязвими лица, като: бедни, хора с увреждания, възрастни хора, пенсионери, изоставени деца, деца без родителска грижа, малтретирани деца, деца с противообществени прояви и непълнолетни престъпници, жертви на трафик и др.

Трафикът на хора датира от древни времена на робство, но начинът на трафик на хора се променя от етап на етап на икономическо, социално и политическо развитие, докато явлението трафик се променя по отношение на трафик, цел, тенденции, съдба и др.

Следователно семейства с месечен доход под средния се считат за бедни семейства, които трудно могат да задоволят основните нужди на своите членове.

Като се има предвид ниският стандарт на живот на тези семейства и проблемите, които могат да произтичат от статуса, който имат в общността, шансовете членовете им да станат жертва на трафик са много големи.

В Република Косово явлението трафик на хора се развива в зависимост от извършителите, които го причиняват или от развитието на мотивите за това.

Трафикът е организирана престъпност, която трябва да се разследва като незаконна дейност, но трафикът трябва да се третира и от гледна точка на основните човешки права, защитата на уязвимите лица и жертвите.

Образование – организацията на образователната система в Косово е организирана в три алтернативни форми: формална (чрез училища с учебни програми), неформална (допълнително обучение за изграждане на капацитет) и неформална.

Всяко дете има равни права на образование, независимо от способностите, цвета на кожата, пола, етническата принадлежност, чрез създаване на безопасна среда, опазване на околната среда и отразяване на дисциплинарно поведение.

Министерството на образованието има задължението и отговорността да гарантира качеството на образованието, да разработва политики и проекти на законодателство, да насърчава недискриминационната система, да подобрява качеството и ефективността на образованието (Официален вестник).

За повишаване нивото на образование важна роля играе финансовата подкрепа на младежта, за подпомагане на образователни инициативи, в придобиването на знания, в научните изследвания, в прилагането на знанията, в развитието и др.

Следователно качествено образование трябва да бъде насочено упорито, за да се повишат успешно образователните ценности и да се направи обществото по-хуманно (Latifi, 2021).

Религия - в Косово населението има диверсификация от тях принадлежи към 1) ислямското изповедание (95,7%), 2) християнското католическо изповедание (2,2% от албанското население) и 3) православно изповедание (1,5% от сръбското население).

Чрез религиозните правила развитието на човешкото образование за здравословно и успешно бъдеще се проповядва от възпитатели, родители, учители, духовници, мислители и т.н. Концепцията за религията в борбата срещу трафика на хора не противоречи на вътрешните закони и международните конвенции, така че потвърждава спазването на

действащите закони и подкрепя социалните политики в страната (Превенция на правната рамка).

Култура - нивото на развитие на общността като цяло представлява нивото на развитие на културата в частност, включително култивирането на традиции, образование, професионално обучение, включване в социалната мрежа, интерес да бъдеш представен и т.н.

Маргинализираните групи в косовското общество не успяха да култивират и развият културни ценности, които са тяхната душа. Ограничените възможности, липсата на инициативи и липсата на културно ниво за развитие на културни ценности са повлияли тези маргинализирани социални групи да останат на ниско ниво на култивиране на своите културни ценности.

Информацията, съответно социалните мрежи, влияят върху информираността на гражданите за политическите, социалните и икономическите развития.

Медиите в Косово зависят от вида на социално-политическата система. До края на 90-те години медийната информация беше цензурирана (централистка). Медиите, в зависимост от интересите на управляващите, бяха във функцията да информират обществото. Освен това медиите бяха използвани от сегашното правителство за създаване на необходимото мнение за държавата и за контролиране на социалните развития в държавата (Latifi, 2021).

ГЛАВА IV: ДЪРЖАВНИ СОЦИАЛНИ ПОЛИТИКИ ЗА ЗАЩИТА НА ЖЕРТВИ НА ТРАФИКА НА ХОРА В КОСОВО

Политиките за социална защита в Косово са разработени в сътрудничество със социалните партньори за развитие на борбата срещу трафика на хора. Тези партньори са разработили съответните политики за борба с трафика на хора, като се фокусират върху превенция на ТХ, защита на жертви и свидетели, предоставяне на социални услуги и други необходими услуги, реинтеграция на жертви, разследване и наказване на престъпления, свързани с ТХ, сътрудничество със съответните международни организации, държави и институции, актуализиране на база данни, информация.

Въз основа на приложимите закони на Косово и международни документи за защита на правата на човека и са изградени стратегически цели за социална защита на децата и жените (жертви на трафик).

Правна рамка за борба с трафика на хора в Косово

За да защити жертвите на трафик на хора чрез институционални механизми и да подкрепи местните и международни междуинституционални партньорства, първоначално базирани на Всеобщата декларация за правата на човека, Конституцията на Република Косово също така представя Косово като свободна, демократична, миролюбива страна.

С влизането в сила на Наказателно-процесуалния кодекс през януари 2014 г. се санкционира „трафик на хора“, което означава, че всяко: набиране, транспортиране, прехвърляне, укриване или приемане на лица чрез заплаха или използване на сила или чрез други форми на принуда, отвлечане, измама, невярно представяне, злоупотреба с власт или злоупотреба с чувствително положение или чрез даване или получаване на плащания или облаги за получаване на съгласието на лицето, което има власт над другото лице с цел експлоатация – подлежи на наказание.

Правната рамка се състои от 16 международни регламентиращи различни аспекти на трафика на хора и 17 местни правни документа, които регулират различни аспекти на трафика на хора.

Институционални механизми

В Косово в процеса на борба с трафика на хора са включени много механизми: правителство, гражданско общество, международни организации, местни организации и др. Всички тези субекти са организирани по такъв начин, че да се определят отговорните органи за борба с трафика на хора според съответните компетенции и отговорности: Министерство на вътрешните работи, Министерство на труда и социалните грижи, Министерство на правосъдието, Министерство на здравеопазването, както и други социални партньори (НПО), профилирани да се справят с този феномен.

Държавни социални политики за превенция на трафика на хора

Предотвратяването на трафика на хора в Косово е фокусирано върху:

- 1) Качествено подобряване на факторите или причините, които обуславят развитието на явлението (политически фактори, икономически фактори, социални фактори).
- 2) Подобряване и адаптиране на ефективните действия на институционалните и законови механизми за управление на явлението (държавни институции, недържавни институции (НПО), правна рамка).

3) Усъвършенстване на държавните социални политики в защита на жертвите на трафик на хора. По този начин, въз основа на *Стратегията и Плана за действие*, членовете на заинтересованите страни докладват за текущото състояние на развитието на процеса на трафик на хора, представят нови констатации, свързани с този процес и дават препоръки за подобряване на; а) *Бизнес средата в Косово (подобряване на качеството и ефективността на факторите; политически, икономически, социални и технико-технологични)*, б) Институционални и правни механизми за управление на явлението (*държавни институции, недържавни институции - НПО, правна рамка*), в) Държавни социални политики за защита на жертвите на трафик на хора (*информирание, осведомяване, разследване, идентификация, лечение, предоставяне на услуги, реинтеграция, наказание, информация и др.*)

Службата на *Националния координатор за борба с трафика на хора* в правителството на Косово наблюдава и контролира процеса на трафик на хора, изисквайки изграждане на капацитет на институциите за предотвратяване на трафика на хора.

За да развият процеса на предотвратяване на трафика на хора в Косово, отговорните държавни институции и неправителствени организации разработват програми за повишаване на осведомеността и чувствителността на населението на Косово, демонстрирайки рисковете от въвличане на жертвите в трафик на хора и приближавайки се към програмите, съответно допълвайки училищните учебни програми за целта на образованието на маргинализирани социални групи.

Превантивни мерки за борба с трафика на хора

За да се развие превенцията на трафика на хора в Косово, беше разработен процес за напредък и развитие на капацитета на държавните институции и НПО.

В процеса на предотвратяване на трафика на хора в Косово са включени следните институции: правителство, гражданско общество, международни организации, местни организации и др., които отговарят за изготвянето и прилагането на държавни политики за предотвратяване на трафика на хора.

Тези институции са определили целите си за използване на превантивни мерки за предотвратяване на трафика на хора.

Конвенцията за прилагане на мерките срещу трафика на хора, която е в сила в Косово от 1 февруари 2008 г., има за цел:

- Предотвратяване на трафика на хора,
- Защита на жертвите на трафик,
- Преследване на трафикантите и
- Насърчаване и координиране на мерки на национално ниво, както и международно сътрудничество.

Обикновено превантивните мерки за борба с трафика на хора са насочени към социална подкрепа на категории от обществото (които са застрашени и потенциални случаи на трафик) чрез организиране на социални схеми, категоризирани в две групи:

а) Мерки от първа категория - използват се за предоставяне на финансова помощ на бедни семейства, семейства, които нямат трудоспособен член или не очакват да бъдат трудоспособни и имат поне едно дете под петгодишна възраст.

б) Мерки от втора категория - използват се за предоставяне на финансова помощ на бедни семейства, семейства, които имат трудоспособен член, но в момента не могат да намерят работа.

Така че, тъй като финансовото подпомагане на тези социални категории е на ръба на крайната бедност, мерките, използвани в тези схеми, не са достатъчни, за да обхванат всички нуждаещи се категории.

Косово издаде и одобри „Специален закон за превенция и борба с трафика на хора и защита на жертвите на трафик“, какъвто малко други държави имат.

Предотвратяване на повторния трафик на хора

Въз основа на Държавната стратегия срещу трафика на хора 2011-2014 г., изготвена от правителството на Република Косово под егидата на Министерството на вътрешните работи, в областта на превенцията на трафика и повторния трафик на хора са определени стратегически цели за борба с трафика на хора.

С цел предотвратяване на повторния трафик на жертви на трафик на хора са изготвени специални политики и са разработени много дейности за подпомагане на различни категории хора, изложени на риск от трафик чрез превенция на повторния трафик на хора. Стратегически цели за борба с трафика на хора, свързани с повишаване на осведомеността и чувствителността на населението, принадлежащо към маргинализирани групи в Косово.

Превенция на ТХ чрез повишаване ефективността на образователната система

По отношение на превенцията на трафика на хора *Министерството на образованието, науката и технологиите*, съвместно с общинските дирекции, полицията, непрекъснато инициира разяснителни кампании за повишаване на обществената информираност за борбата с това явление. Това осъзнаване е делегирано чрез дебати, състезания, интегриране в предметите по „Гражданско образование“, както и друг предмет, наречен „Житейски умения“, който се прилага като избираем предмет в 30 училища в Косово.

Този курс (предмет) предоставя на студентите знания за критично мислене, управление на поведението и начини за защита срещу трафик.

Ползват се и от правото на безплатно основно образование, защитават правото на икономическа експлоатация, експлоатация, трафик и извършването на всякаква работа, която застрашава или уврежда тяхното образование и здраве.

ГЛАВА V: РЕЗУЛТАТИ ОТ ИЗСЛЕДВАНЕТО

Хипотеза H0: Социалните политики не оказват влияние върху защитата на социалните групи, изложени на риск от трафик на хора в Косово

H1: Социалните политики оказват влияние върху защитата на социални групи, изложени на риск от трафик на хора в Косово

Така чрез емпиричен анализ ще се потвърдят хипотезите, като се тества влиятелната промяна в изследваното явление.

Хипотеза H0: Няма голяма разлика в промяната на независимите променливи в социалните политики, които оказват влияние върху защитата на социални групи, изложени на риск от трафик на хора в Косово

Хипотезата е проверена чрез статистически тест, съответно логическа регресия, тъй като зависимата променлива е в пряка корелация с независимите променливи.

Следователно всички категории променливи в изследването служат за прогнозиране на тяхното развитие и степента на вероятност да повлияят на изследваното явление.

За да се направи емпиричен анализ, е необходимо да се тества хипотезата на променливата (H0), където има промени в нейната популация и в ефектите от промените.

Въз основа на резултатите, открити в алтернативната хипотеза (H1), е представена промяната на променливата и нейното влияние върху процеса на развитие на феномена.

Променливи в уравнението

а. Независима променлива

а. Променлива(и), въведени на стъпка: Семейство, Религия, Образование, Традиция, Култура, Безработица, Информация, Политически институции, Държавни институции, Неправителствени институции.

б. Зависими променливи

1. Трафик на хора (превенция, защита, реинтеграция, разследване и присъда, информация). Според дескриптивен анализ, анкетираните граждани заявяват, че излъчваната информация за ТХ влияе върху борбата с ТХ; че медийното отразяване на трафика на хора засяга борбата срещу трафика на хора; обменът на индивидуален опит в социалните мрежи на трафика на хора засяга борбата с явлението; че обществената осведоменост чрез социалните мрежи относно трафика на хора влияе върху борбата с това явление и че социалните медии помагат в борбата срещу трафика на хора. Анкетираните са заявили над средното ниво, че религията играе важна роля за повишаване на осведомеността относно трафика на хора. Относно семейството, традициите и културата респондентите са се съгласили над средното ниво с твърденията, че родителската грижа влияе на борбата с трафика на хора; че осведомеността на семейството влияе на борбата срещу трафика на хора; че културата играе важна роля за повишаване на осведомеността за негативните нагласи в обществото. Въз основа на коефициента на корелация, стигнахме до заключението, че има слаба положителна линейна връзка между социалните медии и информацията и трафика на хора. Съществува силна положителна линейна връзка между религията и трафика на хора. Съществува силна положителна линейна връзка между семейството, традицията и културата и трафика на хора. Съществува силна положителна линейна връзка между образованието и трафика на хора и има силна положителна линейна връзка между заетостта и трафика на хора. Въз основа на регресионен анализ зависимата променлива (трафик на хора) се обяснява с образование, религия, заетост, социални медии и информация и семейство, традиция и култура, докато останалата част се обяснява с променливи, които не са включени в модела. И така, въз основа на анализа на множествената линейна регресия и корелацията на Пирсън, ние лесно потвърждаваме хипотезата H1, че социалните политики оказват влияние върху защитата на социалните групи, изложени на риск от трафик на хора в Косово.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От тази докторска дисертация са извлечени констатации и заключения и са дадени препоръки за бъдещи проучвания.

Република Косово е част от континента Европа, нейното население е с ориенталска и западна култура и традиция за организиране на патриархално семейство, което има тенденция да се трансформира в модерна организация.

Ниското икономическо развитие в Република Косово, както и политическият статус на страната в преходния период включват комплекс от социални проблеми: безработица, бедност, миграция, развитие на други негативни явления в обществото. В резултат на прехода Косово продължава да изпитва икономическа, политическа и социална нестабилност.

С трансформирането на самоуправляващата се социалистическа политическа система на Социалистическа федеративна република Югославия и нейното разпадане на съставните единици на федерацията, Косово стана независимо и приложи неолибералната капиталистическа система към държавната организация. В резултат на тази форма на политическа система, качеството на концепцията за собственост и човешка свобода в косовското общество се промени, развивайки свободна пазарна икономика.

Докато в социалистическото общество работната сила не се смяташе за стока, в неолибералното капиталистическо общество работната сила се продава като стока. Така косовското общество се подчини на правилата на свободния пазар на пазара на труда, което доведе до създаването на трудна социална ситуация, тъй като на пазара работната сила се договаря с цялата си същност, нарушавайки ценностите; *човешки (почтеност, съвест, милосърдие, солидарност, емпатия, уважение и др.), морални, образователни, традиционни, културни и др.*

В Косово е важно да се направят някои качествени промени, които засягат подобряването на качеството на живот на цялото население, но особено на уязвимите групи, така че тази част от населението да *промени семейния начин на живот (преминаване от примитивния начин на живот към съвременния начин на живот); подобрява се степента на включване на уязвимите групи на всички нива на образователната система; подобряване на качеството на образователната система, подкрепа на младите хора за участие в спортни*

и културни процеси, приобщаване на младите хора към религиозно образование, преподаване на предмета „вяра в религията“ (като инструмент за повишаване на моралните ценности); и т.н.

Социалните политики трябва непрекъснато да се адаптират в защита на жертвите на трафик на хора, чрез изграждане на специален капацитет за превенция на трафика на хора, за да посрещнат техните основни материални и духовни нужди. Категоризацията на социалните схеми трябва да бъде непрекъснато преразглеждана и бюджетът трябва да бъде предефиниран за тяхното качествено покритие;

Трябва да се направят съществени подобрения в организацията на социалните схеми, в зависимост от нуждите и законовите компетенции, които определят отговорностите на участниците в социалните схеми, предоставящи материална помощ и по-модерни социални услуги, включително членове на уязвими социални групи (маргинализирани групи).

Социалното подпомагане трябва да бъде пре моделирано, за да предоставя специализирани и напреднали услуги за жертвите на трафик на хора, като се започне с медицинско и психологическо лечение и след това с процеса на реинтеграция в обществото.

Трябва да се подобри бизнес средата (политическа, икономическа, социална и технико-технологична) като основна възможност за икономическо развитие и саморазвитие, както и стандарта на живот, съответно чрез създаване на условия за професионално обучение и заетост в в страната и чужбина. Реинтегрираните жертви на трафик на хора са добавена стойност за обществото.

Нивото на политическа и социална стабилност на държавата Косово трябва да се повиши, така че Косово да стане правова държава чрез повишаване нивото на върховенство на закона. За да се противодейства ефективно на трафика на хора, за държавните агенции и други социални партньори е необходимо да се борят с корупцията и злоупотребата със служебното положение на официалните власти в държавните институции. Назначаването на прокурори трябва да се контролира внимателно, за да се специализират в преследването на случаи на трафик.

Въз основа на анализа на множествената линейна регресия и корелацията на Пирсън, ние лесно отхвърляме нулевата хипотеза и потвърждаваме алтернативната хипотеза, където казваме, че социалните политики оказват влияние върху защитата на социалните групи, изложени на риск от трафик на хора в Косово.

Докторската дисертация ще допринесе за осъзнаването и сензибилизирането на обществото в превенцията, третирането, реинтегрирането и прилагането чрез законите, както и укрепването на схемите за социална политика. Чрез тези констатации за тези пропуски ние се опитахме да допринесем за подобряване на политическата, икономическата и социалната среда за защита на косовските младежи от това да станат жертви на трафик на хора.

САМООЦЕНКА ЗА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ В ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Първо по рода си изследване за трафика на хора в Косово, което дава информация на Европа и света за състоянието на проблема.
2. Теоретичен и информационен ресурс за Европа и света, осветяващ проблема за състоянието на трафика на хора в Косово.
3. Изведени са специфични индикатори за трафика на хора в Косово и е осъществен оригинален анализ.
4. Трафикът на хора е свързан с процесите на влияние на религията, медиите, икономическото развитие и девиациите.
5. Ценен ресурс за повишаване нивото на информираност на социално уязвими групи.

СПИСЪК НА ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

на Арјета Шачири Латифи

докторант на самостојателна подготовка във Филозофски факултет, Катедра „Социологија”

ЮЗУ „Неофит Рилски”, Благоевград

Статии

1. Latifi, Shaqiri, A. (2021) ‘The Impact of Education in Combating the Development of the Trafficking in Human Beings Process’. *European Journal of Social Science Education and Research*, 8(3), 76–96. <https://doi.org/10.26417/521vgt85b> Volume. 8 No. 2 (2021) September – December [European Journal of Social Science Education and Research \(revistia.com\)](http://www.revistia.com).
2. Latifi, Shaqiri, A. (2021) ‘The Impact of the Media on combating Trafficking in Human Beings’. *European Journal of Economics, Law and Social Sciences IIPCCL Publishing, Graz-Austria*, Vol. 5 No. 3 October, 2021, ISSN 2519-1284, p-519-538 Access online at www.iipcl.org/041.pdf ([iipcl.org](http://www.iipcl.org)).
3. Shaqiri, A, Latifi. (2021) ‘Domestic Violence against Children and Trafficking in Human Beings -two Worrying Phenomena in Kosovo’. *International Conference on Education, Psychology, Humanities and Social Sciences*, September 06-07, 2021 in Prague, Czech, in proceeding *open science index 15 2021; online issn: 1307-6892 irc 2021 XV. International research conference proceedings*; will be published as well in *Journal of Conference* on 31 May. Conference Code: 21CZ09ICEPHSS; Paper Code 21CZ090071 [International Conference on Education, Psychology, Humanities and Social Sciences ICEPHSS in September 2021 in Prague \(waset.org\)](http://www.waset.org).
4. Shaqir, Latifi, A. (2021) ‘Impact of Religion on Preventing Trafficking in Human Beings in Kosovo’. *Religious dialogue and cooperation - PERIODICA*, No 2/2021 Volume II, p. 129-144 [RDC 02.13 Shaqiri Latifi Arjeta - THE IMPACT OF RELIGION ON PREVENTING TRAFFICKING IN.pdf \(ukim.edu.mk\)](http://www.ukim.edu.mk) http://periodica.fzf.ukim.edu.mk/rdc/about_the_journal.html.
5. Latifi, Shaqiri, A. (2021) ‘Influence of Factors in the Development of the Trafficking in Human Beings Process and Combating this Negative Phenomenon in Kosovo’. *Doctoral School and 5th Doctoral Scientific Session of the Faculty of Philosophy, in progress*.
6. Latifi, Shaqiri, A. (2022) ‘The impact of economy on the fight against trafficking in human beings in Kosovo’. *European Journal of Economics and Business Studies 2022 Volume 8, No 1 (2022): January – June Issue, p-1-23*. https://revistia.com/files/articles/ejes_v8_i1_22/Latifi.pdf [Latifi.pdf \(revistia.com\)](http://www.revistia.com) [Vol. 8 No. 1 \(2022\): January - June | European Journal of Economics and Business Studies \(revistia.com\)](http://www.revistia.com) <https://doi.org/10.26417/983zgr81>.

**SOUTH WEST UNIVERSITY
"NEOFIT RILSKI"**

**SOUTH-WEST UNIVERSITY "NEOFIT RILSKI" – BLAGOEVGRAD
FACULTY OF PHILOSOPHY
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY**

AUTOREFERAT

of thesis for receiving the scientific degree "Doctor" (PhD)

Academic field: 3.1 "Sociology, Antropology and Cultural Sciences"

Doctoral program: Sociology

ARJETA SHAQIRI LATIFI

**THE IMPACT OF SOCIAL POLICIES ON THE PROTECTION OF VICTIMS OF
TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS IN KOSOVO**

Scientific supervisor:

Assoc. Prof. MARIO MARINOV, PhD

BLAGOEVGRAD

2022

The Scientific Jury is comprised of:

Prof. Valentina Milenkova, DSc

Prof. Dobrinka Peycheva, DSc

Prof. Nikolay Mihaylov, PhD – external

Prof. Danail Danov, DSc – external

Assoc. Prof. Albena Nakova, PhD – external

Reserves:

Assoc. Prof. Petrana Stoykova, PhD

Prof. Karamfil Manolov, DSc – external

The defense of the PhD thesis will take place on 15 March 2023 at 13.00 h. in hall 342 of Campus Building 1, South-West University “Neofit Rilski”, 66, Ivan Mihailov Str., Blagoevgrad.

CONTENTS

INTRODUCTION	7
Importance of the study	8
Purpose of the study	8
Objectives of the study	9
Theoretical objectives	
Hypotheses	9
Methodology	10
Research questions	10
Doctoral thesis	11
Ethical importance	11
Limitations	11
Classification of chapters	
CHAPTER I: OVERVIEW OF HUMAN TRAFFICKING FROM DIFFERENT THEORETICAL PERSPECTIVES	12
Theories according to study indicators	
Theories of religion	13
Theories of education	13
Media theories	14
Theoretical analysis of economic development	15
Theories of deviance	16
CHAPTER II: DATA PRESENTATION: RESEARCHING THE HUMAN TRAFFICKING PHENOMENA	18
Research instruments- surveys and questionnaires	18
The basis for selection of surveys	19
Selection of the sample	19
CHAPTER III: SITUATION OF TRAFFICKING WITH HUMAN BEINGS	20
History of the phenomenon of trafficking in human beings in Kosovo	20

The state of human trafficking	21
The process of phenomenon development	
Persons at risk of trafficking	22
Carriers of victim trafficking	23
Situation of trafficking in human beings (THB)	
Social and economic profile of Kosovo	24
Trend of development process of trafficking in human beings	26
Combating the phenomenon of trafficking in human beings	26
Factors of development of the phenomenon of trafficking in human beings	27
Influence of countries in the region	
CHAPTER IV: STATE SOCIAL POLICIES IN PROTECTION OF VICTIMS OF HUMAN TRAFFICKING IN KOSOVO	32
Legal framework for combating trafficking in human beings in Kosovo	32
Institutional mechanisms	32
The role of the Ministry of Labour and Social Welfare in addressing protection of victims of trafficking	
State social policies for prevention of trafficking in human beings	33
Preventive measures to combat trafficking in human beings	33
Preventing re-trafficking of human beings	34
Prevention of THB by increasing the efficiency of the education system	35
State social policies for protection of victims and witnesses	
Human Trafficking Case Management Service and Benefits	
Identification and referral of victims of trafficking	
Ensuring adequate and non-discriminatory treatment of victims of trafficking	
Social schemes for protection of THB victims	
Provision of social services and other necessary services	
Social services for victims of trafficking	
Coordination of social partner services for victims of trafficking	
State social policies in reintegration of victims	

Long-term reintegration services for victims of trafficking	
Return of victims of trafficking to the country of origin	
Material assistance in support of victims of trafficking	
Social assistance through self-employment of victims of trafficking	
Assistance in rehabilitation of victims of trafficking	
Social assistance in legal support for victims of trafficking	
State social policies in the development of investigations and punishment of crimes related to THB	
Advancement of proactive and reactive investigation techniques	
Increasing the effectiveness of the prosecution-courts	
Investigating and punishment of trafficking crimes	
Strengthening the implementation of legality on the confiscation of property acquired through criminal offenses	
Cooperation with relevant international organizations, states and institutions	
Database updating	
Information	
CHAPTER V: STUDY RESULTS	35
Research results – Preventive measures	
Research results – Education	
Research Results –Media	
Research results- Religion	
Results of research of independent of variables	
Verification of hypotheses	
CONCLUSION	37
BIBLIOGRAPHY	
ANEX 1 LIST OF FIGURES	
ANEX 2 LIST OF TABLES	
ANEX 3 QUESTIONNAIRE	
SELF ASSESSMENT OF CONTRIBUTIONS IN THE PhD THESIS	39

INTRODUCTION

In accordance with the title of the studied phenomenon "Impact of social policies on protection of victims of trafficking in human beings in Kosovo", I have conducted this study as a whole, by making my best efforts to be concise in the all the picture of preventing trafficking with human beings in Kosovo. The problem was treated from different indicators (religion, education, media, economy), adequate methodology, with defined and clear variables etc.

The development of this phenomenon in Kosovo resulted with conclusions on the impact of social policies in the protection of victims of trafficking in human beings.

Based on my prior knowledge on development of the process of trafficking in human beings and the impact of social policies on protection of *victims of trafficking in human beings in Kosovo*, I presented the profile of Kosovo as a country in transition - part of the Western Balkans.

To study this phenomenon, was motivated by the consequences that this negative phenomenon brings to Kosovar society, so this topic was chosen of study, in order to contribute to: *observing the state of Trafficking in Human Beings (herein after referred to as THB), analyzing its state, determining the development trend, defining the conditioning factors, the results of the consequences of the phenomenon*, based on the relevant information that reflects this process.

The study thesis was selected in order to verify the effectiveness in the use of adequate and sufficient social policies for protection of THB victims, respectively to minimize or avoid the phenomenon.

Regarding the treatment of this phenomenon, *theoretical and conceptual framework* of the study have been defined.

Theoretical framework is based on the current studies of the (THB) phenomenon, on the various models of studying protection policies of THB victims *on standardized theories* on protection policies of victims of trafficking, respectively on *theories that focus on specific issues of social policies* oriented at protecting THB victims, in the consistency of current research.

Conceptual framework refers to the specific description of social policies on the protection of phenomenon of THB victims based on the concepts of basic study variables as well as logical framework of the study of the phenomenon, respectively in consistency of explaining the interrelated concepts of practical and theoretical relations on this phenomenon.

Importance of the study

The importance of the study of the topic *"The impact of social policies on the protection of victims of trafficking in human beings in Kosovo"* lies in the dimension of the study of social policies on protection of THB victims, as a summary of comprehensive studies of conditional factors of development of this phenomenon, consistency with specific research of each factor separately.

Through the descriptive form, the existing characteristics of the phenomenon are highlighted, based on historical arguments and updates of current information.

The treatment of this topic focuses on comparative explanations of social policy *models in the protection of victims of trafficking in human beings in Kosovo* and the possibility of testing the results of the effectiveness of these social policies.

Thus, the importance of studying this topic has to do with: *a) analysing of gaps in drafting of protection policies on protection of victims of trafficking in human beings, b) implementing of social policies in the process of trafficking in human beings, c) the state of social protection in all instances* (respect for the human rights, social well-being, victims' emotional health, treatment, recovery, housing, reintegration into the community, etc.)

By studying this phenomenon one can see the importance of interaction and institutional liaison of actors who deal with this problem (Ministry of Labour and Social Welfare, Ministry of Internal Affairs, Ministry of Justice and Ministry of Health) that have the common goal by closely combating this phenomenon, social protection of victims of THB.

In this study it is presented, as follows: the state of development of the phenomenon, the dynamics of the development of processes in the conditions of transition in Kosovo (conditions of the free market economy), the status of property and its role in socio-economic stability, the economic situation in Kosovo and in the world, position of a man in a transitional society, marginalized groups, family type in Kosovo society, confrontation with freedoms and human rights, and various social schemes, which are covered by the Kosovo State Budget, in relation to protection of victims of trafficking in human beings in Kosovo (which shows how much it costs the Kosovo Budget to treat these victims).

Purpose of the study

The purpose of my PhD thesis is to evaluate social policies in the protection of THB victims, based on *the state of development of the THB process, its dimension and dynamics, data collection,*

preventive factors, models of assistance, analyzing data, budgetary cost of social schemes, professional capacity, etc.

Also, as a primary goal of this study is an analysis of: *causes, trends, ways of treatment and complexity of social protection policies, which affect the protection of victims of THB, respectively in reducing and tending to avoid the consequences of this phenomenon.*

Special attention in the study has been given to social protection policy models.

To study this phenomenon, various theories have been used: sociological theories, theories on education, theories on employment, theories on religion, theories on deviance etc.

The study concretizes the development of the phenomenon, including analytical indicators, statistical data's and serves as a special scientific contribution to study the effectiveness of social policies in protecting victims of trafficking in human beings in Kosovo.

Objectives of the study

1. Review of literature on theories of THB phenomenon.
2. Review of the empirical data on the determinants of the process, dimension and dynamics of THB and the aspects of involvement in THB of marginalized social groups in different countries of the World.
3. Utilization of theoretical and practical knowledge (exact description of the phenomenon).
4. Research the THB and use respective methodologies.
5. Elaboration of relevant factors in the trafficking of human beings.
6. Determining the impact on the economic, social situation and the development of the process of trafficking in human beings.
7. Determining the degree of impact of the political and legal environment on social policies.
8. Identification of the types of social services provided by the operators of social protection services for THB victims.
9. Assessment of the current state of stability of the Kosovo Social System and forecast for the next period.

Hypotheses

Hypotheses have been used to explain the proposed phenomenon, making a reasonable assumption that suggests a possible correlation between multiple phenomena.

Based on previous observations or scientific theories they are tested in order to be confirmed or refused. In this way, the hypotheses presented were tested in chapter II Data Presentation:

Researching the Human Trafficking Phenomena, and through regression analysis have turned out to be accurate and logically reasonable.

Thus, the affirmative and negative hypotheses are used as follows:

Hypothesis 0: Social policies do not have an impact on the protection of social groups at risk of trafficking in human beings in Kosovo.

Hypothesis 1: Social policies have an impact on the protection of social groups at risk of trafficking in human beings in Kosovo.

Methodology

The research methods used in the PhD thesis are qualitative and quantitative methods.

1. Qualitative methods which are used to describe the phenomenon are as follows:

- a) **Historical method** was used to describe the problem in chronological order.
- b) **Interview method** was used to identify this phenomenon according to the perception of respondents, making an assessment of how well known this phenomenon is in the wider mass of Kosovar society.
- c) **Comparative method** was used to compare the historical (periodic) level of development of the phenomenon with the current level, assessing whether there was a decrease, stagnation or increase in the development of the phenomenon. These changes become comparable over certain time periods.

2. Quantitative methods were used to describe the correlation of experimental factors.

- a. **Statistical method** has served to collect, process statistical data, which have resulted in receiving concrete observations on the impact of social policies in protecting the victims of THB.
- b. **Method of analysis** - Through this method statistical data are collected, processed and analyzed from which conclusions are drawn on the impact of social policies on the protection of victims of THB.
- c. **Method of empirical analysis** has been used for the use of knowledge on evidence, observations to design the research model, which through regression has confirmed the impact of social policies in protection of victims of trafficking in human beings.

Research questions

The models used in this study are intended to analyze the effectiveness of social policies in the protection of victims of trafficking in human beings, the dimension of their impact on the studied

phenomenon, the dynamics of the impact and the possibilities of excluding the protection of victims of THB, by answering the following research questions:

- 1) How much impact do social policies have the social protection of trafficked human beings in Kosovo?
- 2) What is the dimension of the involvement and impact of social policies in protection of THB victims?
- 3) Is there a difference between the implementation of social policy dynamics in protection of THB victims by time periods and by categories of marginalized groups?
- 4) Is there social exclusion of THB victims based on social policies for the protection of THB victims in Kosovo?

Doctoral thesis:

Studying the phenomenon of trafficking with human beings in Kosovo is a big challenge of Kosovo society. The PhD thesis will contribute in awareness and sensibilization of society in preventing, treating, reintegrating and enforcing through the laws as well strengthening social policy schemes. Through these findings of these gaps we tried to contribute to improve political, economic and social environment for Kosovo youths protect from becoming victims of human beings trafficking.

Ethical importance

I consider that this PhD thesis is in accordance with the ethical standards of scientific research, because during all the research work I have adhered to the criteria *of originality, respective citations, and authentic use of study data provided by official institutions in Kosovo.*

Limitations

While studying this phenomenon, I have encountered limited opportunities to secure data related to:

- Alleged trafficking in human beings for the purpose of organ transplantation and their involvement in protection policies as victims of THB.
- The presumption of trafficking in human beings involved in participating in wars in different countries of the world, such as Syria, Ukraine, etc.
- Research into the phenomenon of human trafficking is a very sensitive and limited field. Kosovo is a new country; there is a lack of an integrated platform between institutions in the identification and transportation of victims of human trafficking and traffickers.

- Each institution maintains statistics that do not correspond to the other institutions, therefore the potential research of the phenomenon of human trafficking is quite limited. Thus, this PhD thesis lacks data and analysis on these alleged categories of THB.

Chapter 1. OVERVIEW OF HUMAN TRAFFICKING FROM DIFFERENT THEORETICAL PERSPECTIVES

I have critically approached theories and applied the knowledge that has addressed trafficking in human beings (THB) in different countries of the world.

The literature which deals with the phenomenon of trafficking in human beings, has served me to measure the effectiveness of social policies in protecting victims of THB.

Regarding this phenomenon, there are many different world and regional theoretical opinions, which are focused on:

- Historical and current information related to the studied phenomenon,
- Development trend of the phenomenon,
- Current engagements of official authorities in Kosovo and in the world,
- Contextually of the phenomenon in relation to the previous and current literature,
- THB poverty reduction programs,
- Preoccupation with more adequate and rational social policy-making.

Various explanations have been given in the literature regarding the evolution of the THB process and the need for social policy-making on protection of THB victims.

From all the literature used, I have found that the theories that have dealt with social policies for protection of victims of trafficking in human beings have focused on the advantages of the principles as follows:

- 1) Social policies for protection of THB victims based on capacity building for vocational training,
- 2) Social policies for protection of THB victims based on social welfare,
- 3) Social policies for protection of THB victims based on the "silent social exclusion" in the society in which they live.

Some theories prioritize the concept of capacity building for work, or sustainable self-employment, as a social policy for protection of victims of trafficking.

Some theorists prioritize the concept of enhancing the well-being of persons who are victims of THB, by being provided with food, shelter, income, medicine, education, and some other human rights, such as freedom of speech.

Some theorists support the "concept of silent social exclusion", which covers a very wide range of social, economic and political problems of THB victims.

Theories of religion

Regarding the influence of religion in the development of social processes (which include our approach to trafficking of human beings), various authors have been engaged to give relevant definitions, of which we are mentioning *Marx, Durkheim and Weber*. These authors had viewed religion as a sense of illusion, to construct symbols and superstitions.

According to Durkheim the conclusion about religion is: “A religion is a unified system of beliefs and practices relative to sacred thing, this is to say, things set apart and forbidden – beliefs and practices which unite into one single moral community called a Church, all those who adhere to them”.

According to Marx, the history of human society is explained, giving a dominant importance to the theoretical perspective based on materialist factors in social policies. Thus, according to Marx, religion contains a strong ideological element, where religion brings justifications for the inequalities of society and the power of a part of society. Marx's materialist concept has had an impact on the development of social processes, developed in the former socialist countries of the world.

Ole Riis (1996), had evaluated religion as “an attempt of Latin teachers, who had stimulated the population masses, i.e. modern readers through other ideas to understand the divine powers and their influence in society and nature” (Furseth & Repstad, 2006).

The purpose of scientists who study and analyze religion is to focus on the truth of religion, as the fruit of religious definitions.

Theories of education

Many theories and many opinions have been given regarding the theoretical treatment of education, the role and importance of education as an indicator that plays a very important role in the treatment of THB.

Among the theories that play an important role is the theory of *the usefulness of learning rules and social knowledge* by Durkheim. This theory helps children to better understand the values of

society. So, through education, children acquire social rules and this has an impact and also sensitizes a better functioning of society. While in traditional societies children learned skills within the family, with industrial societies education helps to profile them (Giddens, 2006).

The theory of systematic changes in education (Giddens, 1997), explains that Bernstein exhibited a large number of theoretical perspectives, arguing that children coming from different classes of society do not have the same speech. So, these children, depending on their origin, have the advantages and difficulties that they face first during the adaptation to the school environment and then to academic education.

The Theory of passive consumption in education (Giddens, 1997) Ivan Illich sees it as a hidden curriculum, passive consumption. Education can be learned anytime and from anyone, his arguments were. He thought it was not impossible to gain knowledge about a phenomenon. He considered knowledge in many respects from subjectivism and objectivism, he did not consider it one-dimensional. Objectivist knowledge has to do with the general knowledge and have no known subject (Grenfell et al., 1998).

Media theories

The treatment of media in society has been analyzed by different institutions, different authors because media are crucial in raising awareness of society to THB. The greatest contribution to the study of "mass media" has been given by *the theory of functionalization and the theory of conflict* (Latifi, 2021).

According to Giddens (2006), *McQuail (2000) developed the theory of functionalization* and his focus was on the most important functions and benefits of the media.

Wright Mills (1960) also gave great focus on the functionalization of the media, explaining how media help the integration, connection and unification of society (Giddens, 2006).

While the *Theory of Conflict* in Europe was addressed by the "**Frankfurt School of Critical Theory**" (1923), it developed the critical theory with the dialectical method conforming to the contradictions of society (Frankfurt School).

One of the theorists of this school was Jürgen Habermas, his opinion on contemporary Western society was a problematic concept with dominant and destructive effects.

This theory is presented from an external and internal perspective. From the outside the concept of functional theory represents social groups while from the inside it represents the cultural, social, political point of view (The Theory of Communicative Action).

The relationship of economics with the media in communication was studied by Harold Adams Innis (1894 - 1952), where his opinion was that through communication information is disseminated and knowledge is spread, prejudices which have an impact on the cultural environment (Peterson, 1990).

Innis had studied the relationship between economics and communication media. He thought that communication is important in the dissemination of information, through which knowledge is spread, prejudices, which affect the cultural environment (Peterson. 1990).

McLuhan also studied the media theory, he thought that all media are unified and with the development of technology in the last century a great advancement has been made by not giving weight to space and time. Therefore, the media in the postmodern period play a very important role both in the orientation of education and in the development of scientific directions (Skewers, 2019).

Theoretical treatment of economic development

Theoretical treatment of the process of economic development has been studied by various scientists and theorists of economics. They have given different assessments regarding the organization of economic concepts, making different theoretical descriptions related to factors, principles, policies, models (Latifi, 2022).

Economic policies have been developed on these economic principles and their impact was reflected in the economic development decision-making and the rational behaviors of the population. These theorists were focused on differentiating ideas on how the economy works under the influence of different class systems (Neoclassical Economics).

The preoccupation of all economic theories was the connection with the functioning of the market (supply, demand), since goods are exchanged in the market, the essence lay in the use of capital (goods-money), with the labor force (employer-employee relations) in order to create value (Latifi, 2022).

These theories aim at orienting and directing the country towards prosperity, orienting public money as fairly as possible, in order to generate employment, improve living standards, create stability and social security (Neoclassical Economics).

During elaboration of the theories, the factors of economic development, labor needs and material ones have been studied, which are explained by the close connection between man and nature, man and capital, man and man, and the regulation of class interests (Ritzer & Goodman, 2008).

Various opposing theorists have supported and opposed these theories, where through philosophical concepts they have tried to explain the difference of the use of one or the other theory. However, we conclude that all these theories have been focused on the treatment of social classes and focused on adding value (Ritzer & Goodman, 2008).

Theories of deviance

The theory that most closely approximates and explains the behavior of individuals, reflection, especially as it relates to THB, is deviance theory.

Over time, societies go through changes, social norms change, they are not respected and hence violated, and with the violation of these norms deviation is created. So, deviance is defined as a violation of rules and norms not conforming to social expectations. According to sociologists, the violation of rules cannot be judged similarly for each group. This has to do with the social response of certain groups to the behavior of others (Ashley Crossman, 2018).

Many sociologists approach the point of view of the study of the deviation from the structuralist-functional point of view. They argue that deviance is a process that should take place in such a way that rules are observed, norms are strengthened and social order is regulated (Ashley Crossman, 2018).

According to Durkheim, societies undergo changes during evolution, people in the modern era have fewer restrictions than in traditional societies, therefore he saw crime and social deviation as inevitable elements of modern times (Giddens 6th edition).

Durkheim in his *functionalist theory* estimated that deviation is necessary for modern society because it brings two important versions of functioning. One function is that deviation creates an adaptive function by creating new ideas and also challenges can bring innovation. In *the other function*, he describes that through deviance the boundaries of good and bad behavior are created, these differences can promote solidarity and can also clarify social norms (Giddens 6th).

Regarding the contribution of contemporary theories to the theory of interaction, among the authors who played an important role is Georg Simmel. His contribution to contemporary sociology is explained through the forms of social interaction. So, as a primary issue, he had the interaction by analyzing a wide range of interactions that, in some cases, seem unimportant, however, in other cases they have their own importance (George Ritzier).

Simmel focused on the poor, arguing the rights and obligations of the poor and defining their relationship. He elaborated that the donor has an obligation to help the needy while maintaining

the functionalist position. Society should help the poor in such a way that the poor do not become active-dangerous (with delinquent behavior) by reducing the energy on the road by channelizing the energy towards productivity. So, this aid for the poor, where the state plays a key role, affects the reduction of problems and the relativization of relations in society (George Ritzer).

Conflict theory also studies sociological aspect of deviance and crime. This theory explains deviant crime behavior as a result of social and political problems that occur in a society. Having a deviant behavior, some people take advantage of the situation by doing criminal trade to survive or to be equal with others (Ashley Crossman, 2018).

From the Marxist theory derives the theory of conflict which was more faithful to the work of Marx, which has withdrawn a large audience in sociology. This theory could not be separated from its structural roots (George Ritzer).

Collins criticized the Marxist theory as a "monocausal" service developed for many causes. He explained Weber's theory as an "anti-system", while social extension as a phenomenon that happened in everyday life among people. People who own their property earn more than those who sell their time to have access to material goods. According to him, people are prone to conflicts, collisions are possible, and therefore a conflictual approach is inevitable. His description of the measure was that people behave in a subjective way, but others have the power to control the individual's subjectivism and control, where in some cases resistance to control is encountered and as a result interpersonal conflict occurs (George Ritzer).

According to Peter Burke, in the theory of control, he explains that individuals have multiple identities and they are arranged in a hierarchy, in essential and potential identities, and the responses of others are taken depending on their behavior, if they experience positive emotions, they continue to play the identity, if it happens the opposite, they experience worry, anxiety, sadness, shame (they have negative emotions about themselves). They must establish balance for themselves. In Burke's theory, when the expectations from others are positive, the emotions of the individual are more positive, when the evaluation from others is also positive, a greater self-evaluation is created, on the contrary, many identity roles are created. An over control of oneself is created, a new identity role and constant failure to change or remove the situation (Jonathan H. Turner 2014).

McCall and Simmons explained that once emotions are suppressed, the dynamics change, other negative emotions follow, and actual behavior may not correspond to self-perceptions of these behaviors, may react unconsciously, and is difficult to be interpreted by others.

Labeling theory plays an important role for those who study deviance and crime. Sociologists explain that deviation is defined through labeling. Certain social groups create norms, rules, non-compliance with these rules and norms is labeled as deviance. People are involved in deviant acts from society's labeling based on race, class, etc. (Ashley Crossman, 2018).

Different sociologists studied different theoretical approaches within deviance and crime. The Theory of Strain according to Robert. K. Merton, explains that the deviation from the individual comes as a result of the strain of the individual when he does not find support and support from the community, so as a result of non-acceptance the individual is involved in deviant actions only to achieve the goal (his own success) (Ashley Crossman, 2018).

Chapter 2 DATA PRESENTATION: RESEARCHING THE HUMAN TRAFFICKING PHENOMENA

In this thesis the impact of the indicators in combating the phenomenon of human trafficking are analyzed. The questionnaire is attached in the end of the PhD thesis.

In this study, scientific research methods have been used designed according to:

- The nature of the phenomenon studied,
- Necessary procedures for research, selection and access to data selection,
- The way of describing and evaluating the data

The methodology, research instruments, techniques of research studies, which were used during this are presented as follows:

- Methods (qualitative and quantitative)
- Research Instruments (Survey, Questionnaires)
- Research techniques (Selection of respondents, selection of samples)

Research instruments – surveys and questionnaires

Research instruments that have been used to assess the prevalence of human trafficking include a survey and secondary data.

In this study, the data from self-designed questionnaires were used, while they were filled in by the selected respondents or by the official staff of the administrations of the respective institutions.

To analyze the data collected through the questionnaires, SPSS was used which served to generate simple and sophisticated statistical results, including tables and graphs. This is how the scientific analysis of variance, statistical tests, correlation and regression is done as an opportunity to test statistical hypotheses.

2.1.1. The basis for selection of surveys

The conducted surveys have served to measure the impact of conditioning factors on THB, such as family, education, economy, religion, information and development of social policies in the protection of victims of human trafficking in Kosovo.

Through this study, I aimed to analyze the capacities of the Government of the Republic of Kosovo for the development of social policies in the protection of victims of human trafficking, to evaluate the progress in fulfilling the government's objectives regarding this phenomenon.

2.1.2. Selection of the sample

The selected samples are probabilistic, because they are determined based on the total number of the population of Kosovo in proportion to the number of trafficked persons within a certain historical period in Kosovo. A survey was used to assess the prevalence of human trafficking, including the influence of conditioning factors of human trafficking human, such as: Family, Education, Religion, Economy, Media, Social Policies.

The selection of the sample was made on the basis of:

- a) Population (totality of elements)
- b) Persons involved in human trafficking (determination of population elements according to the type of trafficking, characteristics, number of trafficked persons, as well as other variables)
- c) Selection approach (identification of the same factual elements)
- d) The possibility of a mistake during the choice

The criteria for the selection of respondents are: identification of the choice of respondents for the survey, geographical scope of responses, categorization of respondents according to age, gender, categorization of respondents according to education, religion, categorization of respondents

according to profession, social status, interest, preoccupation, convictions, culture, tradition, habits, social connections, etc.

Part of the research were 50 citizens of Kosovo, where the selection of the sample was made according to the random method. The reason why 50 citizens were chosen to be surveyed is because an attempt was made to maintain a balance between all the groups included in the research.

Of the various different samples, of the same population, approximately 95% of them provided prevalence estimates (very close to the real estimate in the target population).

Thus, during the evaluation of the sample size, the highest or maximum value of the acceptable random error in the study (random error) that varies from 2% to 5% is specified.

The sample studied is not representative.

To assess the prevalence and factors related to human trafficking, the following samples were taken: carriers involved in the process of human trafficking, social defenders of trafficking (NGO), drafter of social policies, investigator, court, researcher.

Chapter 3 SITUATION OF TRAFFICKING WITH HUMAN BEING

History of the phenomenon of trafficking in human beings in Kosovo

The phenomenon of trafficking in victims of human beings in Kosovo began to develop in the early centuries of humanity. During the period of the Socialist System in the SFRY, especially in Kosovo, this phenomenon had developed invisibly, while it has developed significantly after 1999 until today. This phenomenon was not addressed at all before 1999 (Latifi, 2021).

The political-economic and social system in Kosovo (free market economy after 1999) has changed. Also the concept of work organizing has undergone changes, changing the role and relationship between employers and employees (Latifi, 2021).

The sex industry in Kosovo had major fluctuations after 1999, compared to the period of the early-post-socialist years. The year 1999 characterizes Kosovo with the liberation of the country and the end of the war. The country was governed by the Interim Administration Mission (UNMIK) and the North Atlantic Treaty Organization (NATO). The arrival of the international community, the opening of borders with other neighboring countries, changed the course of life, becoming a catalyst for the growth of sex industry. Kosovo became a destination country for trafficked women, the number of brothels and nightclubs increased significantly (Roos de Wildt).

Market factors in Kosovo and their legal role in the market have changed under the conditions of the transition economy. Therefore, under this transition, the degree of informality in the economy has increased, thus factorizing and favoring the phenomenon of slavery as a profitable activity (Latifi, 2021).

The purpose of this study is a clear analysis of the causes, trends, treatment, and complexity of social protection policies, which reduce and mitigate the consequences of this phenomenon and the impact of religion on the chain of this phenomenon.

In order to analyze the phenomenon of trafficking in human beings in Kosovo, we have used secondary data, which we have received from the relevant institutions of Kosovo, which deal with the professional monitoring of this phenomenon.

The state of human trafficking

The process of trafficking in human beings in Kosovo takes place mainly in the following ways: *a) exploitation of victims of trafficking for begging, b) exploitation of victims of trafficking for prostitution, c) exploitation of victims of trafficking to commit illegal acts, etc.*

The phenomenon of sexual flowering is described through three periods; in the first phase is the period after 1999, when the women who were involved in this industry were mainly from Moldova, Ukraine, Serbia and Albania. This influx from former communist countries shows the fall of regimes, the decline of living standards and high levels of corruption. (Roos de Wildt).

The second phase changed before the entry of Bulgaria and Romania into the European Union in 2007, the women of these countries began to migrate to other countries after immunization with passports and preferred European markets. While the third phase was the period after 2013, which mainly reflects local women, Albanian, Roma, Ashkali, Serbian women being replaced in the sex industry. (Roos de Wildt).

Kosovo has become a source, destination and transit country (Progress Report, 2010) for women trafficked for the purpose of doing prostitution, as well as children trafficked for the purpose of begging.

Whereas, most of the foreign victims who are forced into prostitution are young girls from Eastern Europe, including Moldova, Albania, Poland and Serbia.

The procedure of trafficking in human beings takes place through several actions: *a) recruitment, b) exploitation, c) marketing, d) transfer, e) control for quick profits.*

The trend of victims of human trafficking in Kosovo fluctuated the whole process of increase in human trafficking in Kosovo from 2001 to 2010. It turns out that in the first place are the victims of trafficking from Moldova, Romania, Albania, Bulgaria and Serbia. So, the data are reflected for a period of 5 years, here we are dealing with cases of sexual abuse, forced labor, slavery, begging, forced marriage. But if we compare to the period 2015-2020, it shows that there is a decrease in the number of victims.

However, the ways of recruitment by traffickers have constantly evolved, changed and become more sophisticated.

Persons at risk of trafficking

Usually, these groups of potential victims are: *victimized cases and potential cases of trafficking, which belong to groups of marginalized persons; rural communities, divorced families, unemployed youth categories, minorities, low-educated or uneducated communities, groups of people with disabilities, female groups and minors.*

Victims of trafficking usually suffer of various mental or physical injuries, losing self-confidence becoming recidivist cases and for this category the reintegration phase is not easy (Latifi, 2021).

Persons who are prey of trafficking (victims) are usually children and women; *children of different ages and are stigmatized persons, or persons belonging to families with severe social status, abandoned children, children with health problems, children of communities that lack sufficient education to build personality stability, children with a low level of culture, delinquent persons who have committed an illegal act, etc.*

The purpose of child trafficking is using victims in various forms, such as: *engaging in various daily activities, pornography, sexual exploitation, begging, use of children's organs for the purpose of selling them, etc.*

Victims are usually abused for: 1) sexual exploitation, 2) forcing children to do hard work 3) begging, 4) home slavery, etc.

Availability and information on child trafficking based on the perspective of professionals is very limited. Although various empirical analyses of human trafficking are done as in any other country in the US, it is a challenge of identification by professionals who work in the field of welfare. Thus, the limitation on information and availability on child trafficking in the US leads to the challenge of identifying victims and perceiving professionals who work for the well-being of children (Gozdiak & Collett, 2005).

Sex trafficking is a diversified process, traffickers are flexible and very adaptable in finding ways to balance supply and demand. They find connecting roads between Ukraine, Moldova, and Romania, through Serbia passing through European markets, Hungary and Slovenia or even destinations in Bosnia, Kosovo or North Macedonia (Lindstrom).

According to ILO-IPEC data in Kosovo, children perform various jobs in: agriculture, construction, distribution of goods on the market in carts, sale of cigarettes and various products on the streets, collection of metals for sale in conditions harmful to health, excavation and exploitation of natural resources. Children are also trafficked for work and sexual exploitation, as well as for other illegal activities. Children under the age of 18 may engage in part-time work for up to 4 hours, to engage in activities that are considered employment-friendly, without compromising their health and dignity, while they are required attend school at the same time. Therefore, long-term measures should be taken to prevent begging, child labour and other forms of child abuse in Kosovo (ILO-IPEC).

Given the difficult socio-economic situation of the country, despite the activities undertaken, the issue of respect for the fundamental rights of children, remains among the greatest social and institutional challenges, so preventive measures must be taken which enable the protection and integration of them in society.

Usually, traffickers explore the traits of children who are:

Isolated, living in low emancipatory families, who lack the ability to understand the developmental needs of the child;

Ill-treated due to the child's physical or mental disabilities;

Neglected due to the immaturity of young parents, who do not know how to behave with the child; a) As a result of the weak relationship between parent and child, b) Due to experiencing high levels of stress in adults; c) Due to parental mental illness - including depression; d) Due to violence in the community;

Carriers of victim trafficking

Traffickers are usually delinquent persons who are involved in the trafficking network in Kosovo and in the region. They, in most cases, have criminal family backgrounds, who are characterized as persons being *immoral, uneducated, dishonest, ruthless and deceitful*.

In most cases, traffickers play the role of "angel" or saviour of the child or adult. "They wear the mantle of mercy" in order to persuade children and adults to traffic them, and in some cases their parents, so that they can be involved in child and adult trafficking.

A suitable ground for the development of the trafficking process by traffickers are also families with children and adults with disabilities, as well as organizations and centres dealing with the treatment of children and adults with disabilities.

Illegal trafficking routes for victims passing through Kosovo go through Albania, North Macedonia, Montenegro and Serbia, in most cases with final destination to Western Europe.

Traffickers use the roads and border crossings illegally in cooperation with the criminal network of traffickers of countries in the region and abroad.

Usually in most cases, they use illegal documents to identify victims of trafficking, as well as various means of transport from country to country, to the final destination, camouflaging them so as not to be discovered during the trip. They often use the spaces of vehicles, which are intended for the transport of goods, as well as the dangerous spaces of ships, trains and other vehicles.

During the trip, traffickers also use methods to simulate family trips, with the aim of trafficking children, presenting themselves as a family community on the trip, not really presenting the real number of children accompanied by them, etc.

These victims of trafficking at a young age, fall into the hands of trained traffickers, who promise them better alternatives of life, status, career, fame, wealth, etc. (Latifi, 2022).

To hide their traces or not to be detected, traffickers use flats or houses in locations where it is not easy to detect. They adapt easily to those spaces, cannot be easily distinguished from the permanent occupants, cooperate with them and easily integrate into their lives.

Traffickers carry out all their activities illegally and invisibly, so it is difficult work of agencies and NGOs to provide information on the extent and dynamics of trafficking.

The development of the trafficking process is usually linked to state bodies, which tolerate crime, due to *their various links to traffickers, or the influence of nepotism, corruption, and the conditions for the development of crime.*

Social and economic profile of Kosovo

The Republic of Kosovo has 1,782,115 inhabitants and a land area of 10,887 km². The economic situation in Kosovo is unstable, with a low level of economic development, high unemployment, severe poverty and a high rate of emigration to the outside world. (Statistical

Agency).

In Kosovo there are different ethnicities living, where their cohabitation is regulated by the constitution, other general legal acts as well as social welfare policies.

In the conditions of the transitional social-political system, the economy also developed in Kosovo, which was followed by a high degree of informality in: a) employment, b) implementation of existing laws and regulations, c) payment of taxes, d) trade in goods, namely services, making illegal business activity attractive.

Kosovo has the potential of a young workforce (in working age), where 2/3 (two thirds) of it, at the same time are potential of the labour market (have educational qualifications), while they cannot create employment relationship.

As a result of this low state of economic development, the dissatisfaction of the young population appears, which is oriented to be better realized in the employment markets of European countries.

As a consequence of the low economic growth, or the variation between the supply and demand of the labor force in the labor market, comes to the stimulation of traffickers for the development of the informal market, namely for the development of slavery (which aims to use the most vital part of society for the purposes of trafficking through; prostitution, labor forced, hard labor, begging, "organ trafficking", etc (EU Strategy 2012-2016).

Kosovo as a country in transition, with low political and economic stability, is often faced with demographic movements and social problems, which are present phenomena, due to;

- a) higher unemployment rate,
- b) Ineffective social policy which, as a result of these socio-economic problems, develops one of the negative phenomena in society, namely human trafficking, as a profitable activity.

The phenomenon of trafficking in human beings is present in the Kosovar society which mainly attacks stigmatized persons (with family problems who are victims, or are victims of traffickers) with a low standard of well-being (National Strategy 2011-2014).

Therefore, traffickers take advantage of the poor economic situation of job seekers, luring (deceiving) victims of trafficking (human beings) for a "better welfare", with the aim of material gain.

In this study are analysed; factors that cause negative phenomena in Kosovo society, preventive measures taken to combat them, ways to combat these negative phenomena and their current situation (Prevention Strategy 2011-2016).

Negative phenomena that are present in Kosovar society, which will be elaborated and analyzed are: 1) domestic violence, 2) drug use, 3) prostitution, 4) trafficking in human beings and 5) forced labour of children.

Thus, the implementation of inadequate development policies in Kosovo has created a not very favourable economic environment and not so suitable and as a consequence, the economy of Kosovo becomes more fragile.

Trend of development process of trafficking in human beings

The state of the number of victims of trafficking is a process that changes its form, intensity, carriers, victims, destinations, goals, etc.

Until 2000, Kosovo was a place of reception and transit of trafficking in human beings, while since 2000 it has become a source of generation of trafficking in human beings. In the period 2001-2003 Kosovo was a place of transit and destination of trafficking in human beings, while from 2003 this situation begins to change and Kosovo becomes a country of origin and transit of victims of trafficking in human beings.

In this regard, the state of the Republic of Kosovo has organized and established the institution against trafficking as well as supported and supports several institutions which deal with anti-trafficking activities that are registered as NGOs.

All governmental and non-governmental entities related to the problem of trafficking in human beings have completed and approved the Standard Operating Procedures for victims of trafficking in Kosovo. Thus, the Ministry of Labor and Social Welfare is co-author in their design and implementation, in order to increase the efficiency of the development of anti-trafficking procedures.

Combating the phenomenon of trafficking in human beings

Combating the phenomenon of trafficking in human beings begins with creation of preconditions for preventing the development of the phenomenon, which can be:

- 1) Factors or causes that condition the development of the phenomenon (political factors, economic factors, social factors).
- 2) Establishment of institutional and legal mechanisms for the management of the phenomenon (state institutions, non-state institutions (NGOs), legal framework).

In Kosovo, considerable efforts have been made to combat trafficking in human beings, in two directions. On the one hand, importance has been given to improving the factors or causes which condition the development of the phenomenon (political factors, economic factors, social factors) and in on the other hand, institutional and legal mechanisms have been established for the management of the phenomenon (state institutions, non-state institutions (NGOs), legal framework).

Trafficking in human beings is a complex phenomenon, which is accompanied by criminal acts and is related to fundamental violation of human rights.

Combating trafficking in human beings involves many state mechanisms; government, civil society, various local organizations, international organizations, etc.

Factors of development of the phenomenon of trafficking in human beings

In the conditions of the development of political, economic and social systems in which "labor power" is sold as a "commodity" as well as in societies where "morality as a social category" is in crisis, there are causes for development of the phenomenon of trafficking in human beings.

The causes of trafficking in human beings usually stem from the internal needs of the individual, family and the environment of the rule of law, the level of political, economic, social and technical-technological developments of the country.

The causes of trafficking in human beings in Kosovo come from various causes:

- a) Internal causes and
- b) External causes.

a) Causes that belong to the group of internal factors, are mainly **emotional factors**, which are related to the conditioned influences, respectively the needs of the child for individual independence, especially to sensitive children, who require special treatment of his personality in society not to be ignored, abused (children without support, those who need to be safer, invulnerable, unisolated), also this group includes the **status factors**, which are related to the needs for raising personal professional values (to be made famous, to get married, for good or special treatment, for domination, etc.), that have been identified: *at families with financial problems, families with mental problems, divorced parents, children with one parent, families where domestic violence happens, uneducated families, delinquent children, etc.* (Shaqiri, 2021).

b) Causes that belong to the group of external factors- the following have been identified:

country policy, social factors, poverty, economy, employment, education, religion, culture, tradition, information, etc. This group includes:

Political factors *a) state policies (degree of operation of the rule of law), b) security in all areas of social stability,*

Social factors or poverty determine the basic biological-physiological needs of the child for: food, clothing, housing, family care, health care, etc.

Material factors are related to the needs for; employment and material benefit, *etc.*

Economic factors are related to; a) *the height of the Gross Domestic Product, or GDP (the height of national financial revenues, in particular the height of GDP per capita (Latifi, 2022).*

Educational factors that are related to the needs for education or training, vocational training, professional career building,

Cultural causes that are related to the need for integration in target social circles, development of a social, national, religious culture, study, adapting and use of another culture, etc.

Political factors-Political factors depend on the *type of socio-political system, state policies, the degree of democratization of life in society, the degree of operation of the rule of law, security in all areas of social stability, etc.*

Political leaders, as representatives of political groups, have an impact on political life, governing and managing various areas.

Countries with political instability are not suitable destinations for investment and transfer of assets. This unfavorable situation creates dissatisfaction and delinquent actions. These actions are punished by law. Trying to avoid punishment, the persons in question are forced to leave the country and the only alternative is the illegal crossing of borders. So, this is the easiest way to fall prey of traffickers and become victims of trafficking.

Economic factors-Kosovo has a great potential of the labor market, has the potential of a young workforce, while the unemployment rate is high, as a result of; a.), low economic development, low wages of the labor force, inadequate education and qualification, attempt for alternative employment abroad, etc.

The period after 1999 was a period when Kosovo had an economy destroyed by the war waged by the Republic of Serbia against Kosovo. After this period, in Kosovo was established the international protectorate of UNMIK which had the authority to administer and govern the country's economy.

Although the war still over the situation was the same and the lack of vacancies was evident, this strain had resulted in the movement of the population towards developed countries, to gain money in legal and illegal forms (Latifi, 2022).

There is no balance between supply and demand due to great potential of active power on the one hand and no harmonization of the economic development plan on the other. There is no economic stability due to the lack of favorable infrastructure for economic development focusing on the potential of natural and human resources for sustainable development.

Informality was functionalized due to; a.) Improver functioning of the responsible state bodies (lack of human resources), b.) Technical-technological shortcomings, c.) Incompetence of the legal framework, d.) Ambitions of businessmen for quick enrichment, e.) Conditions of favorable informal during the operation in the market etc. (Latifi, 2022).

After Kosovo's economy was destroyed during the 1999 war, UNMIK reconstructed the economy starting with the basis of economic development, by doing; 1) transformation of public property through the privatization process, 2) organizing of the economy in the private sector and it's strengthening (Latiti 2022).

Social factors- *based on family culture, or the tradition of the population in Kosovo*, it turns out that the population of Kosovo was organized according to the patriarchal type of life until the end of the twentieth century. It is worth noting that young women and girls had limited freedom in the family compared to men. After the establishment of Kosovo under the protectorate of the Security Council of the United Nations, the respective institutions were created, which empower Kosovar women, integrating them in all spheres of political, economic and social life.

The rate of emancipation is increasing, but on the other hand, the reporting of violence by men is large in number. This explains that men act according to the inertia of domination in the family and society (Latifi, 2022).

In general, the most common causes of violence against women family conflicts, unwanted marriages (causing physical violence, physiological, sexual, economic violence, etc.).

As a result of domestic violence it comes to frequent divorces, which are accompanied by social problems, specifically trafficking in human beings.

The process of trafficking in women involves their recruitment into exploitation for prostitution and thus becoming a source of sexual violence.

Due to the lack of perspective of young people they face difficulties in employment, survival difficulties, and difficulties in exercising personal freedoms in the justice system in Kosovo (Latifi, 2022).

Employment- Low level of economic development in Kosovo results in a high level of unemployment. The low level of development of industry, agriculture, construction and processing of products and services, results in low employment rates.

The vulnerable population lives with a low standard of living, with a low level of quality of education, with a low level of vocational training and without a quality alternative for a stable and sustainable life.

Poverty- as a result of poverty in Kosovo, many social problems have emerged, which are a preoccupation of all state structures and, in particular, of Ministry of Labor and Social Welfare. Social problems have produced different categories of vulnerable persons, such as: the poor, the disabled, the elderly, retirees, abandoned children, children without parental care, abused children, children with antisocial behaviour and delinquents minors, trafficked persons, etc.

Trafficking in human beings dates back to ancient times of slavery, but the way of trafficking in human beings has changed from stage to stage of economic, social and political development, while the phenomenon of trafficking has changed in terms of trafficking, purpose, trends, destiny, etc.

Therefore, families with a monthly income below average are considered poor families, which find it difficult to meet the basic needs of their members.

Given the low standard of living of these families and the problems that may derive from the status they possess in the community, the chances are very high that their members will be trafficked.

In the Republic of Kosovo, the phenomenon of trafficking in human beings is evolving, depending on the perpetrators, who cause it or the development of motives for it.

Trafficking is an organized crime, which should be investigated as an illegal activity, but trafficking should also be treated from the perspective of fundamental human rights, protection of vulnerable persons and victims.

Education- the organization of the education system in Kosovo is organized in three alternative forms: formal (through schools with curricula), informal (additional teaching for capacity building) and non-formal.

Every child has equal rights to education, regardless of abilities, color, gender, ethnicity, by

creating a safe environment, preserving the environment and reflecting disciplinary behavior. The Ministry of Education has the duty and responsibility to ensure the quality of education, to develop policies and draft legislation, to promote the non-discriminatory system, to improve the quality and efficiency of education (Official Gazette).

In raising the level of education, an important role is the financial support of the youth, to support educational initiatives, in the acquisition of knowledge, in research, in the application of knowledge, in development, etc.

Therefore, qualitative education should be persistently aimed at, in order to successfully raise educational values and make society more humane (Latifi, 2021).

Religion- in Kosovo the population has diversification from them belongs to 1) the Islamic confession (95.7%), 2) the Catholic Christian confession (2.2% of the Albanian population) and 3) the Orthodox Christian confession (1.5% of the Serb population).

Through religious rules, development of human education for a healthy and successful future is preached by educators, parents, teachers, clergy, thinkers, etc. The concept of religion in the fight against trafficking in human beings is not contrary to domestic laws and international conventions, so it affirms compliance with current laws in force and supports social policies in the country (Legal Frame Prevention).

Culture- the level of development of the community, in general, represents the level of development of culture in particular, including the cultivation of tradition, education, vocational training, inclusion in the social network, interest in being represented, etc.

Marginalized groups in Kosovo society have failed to cultivate and develop cultural values, which are their soul. Limited opportunities, lack of initiatives and lack of cultural level to develop cultural values have influenced these marginalized social groups to remain at a low level of cultivation of their cultural values.

Information respectively social networks affect the awareness of citizens on political, social and economic developments.

Media in Kosovo was dependent on the type of socio-political system. Until the end of the 1990s media information was censored (centralist). Media, depending on the interest of those in power, were in the function of informing society. As well the media were used by the current government to create the necessary opinion for the state and to control social developments in the state (Latifi, 2021).

Chapter 4 STATE SOCIAL POLICIES IN PROTECTION OF VICTIMS OF HUMAN TRAFFICKING IN KOSOVO

Social protection policies in Kosovo have been developed in cooperation with the social partners for development of the fight against trafficking in human beings. These partners have developed respective policies to combat trafficking in human beings, focusing on the prevention of THB, protection of victims and witnesses, provision of social services and other necessary services, reintegration of victims, investigation and punishment of crimes related to THB, cooperation with relevant international organizations, states and institutions, updating the database, information.

Based on the applicable laws of Kosovo and international documents for protection of human rights and, strategic goals have been built for the social protection of children and women (victims of trafficking).

Legal framework for combating trafficking in human beings in Kosovo

In order to protect THB victims through institutional mechanisms and to support local and international inter-institutional partnerships, initially based on the Universal Declaration of Human Rights, Constitution of the Republic of Kosovo also presents Kosovo as a free, democratic, peace-loving country.

With the entry into force of the Code of Criminal Procedure in January 2014, "trafficking in human beings" was sanctioned, which means that any; recruiting, transporting, transferring, harboring or accepting persons by threatening or using force or by other forms of coercion, abduction, fraud, misrepresentation, abuse of power or abuse of a sensitive position or by giving or receiving payments or benefits to obtain the consent of the person who has control over the other person, for the purpose of exploitation, shall be penalized.

The legal framework consists of 16 international regulating various aspects of trafficking in human beings and 17 local legal documents that regulate various aspects of trafficking in human beings.

Institutional mechanisms

In Kosovo, in the process of combating trafficking in human beings, many mechanisms are involved: government, civil society, international organizations, local organizations, etc. All these parties are organized in such a way so that defining the responsible bodies for the fight

against THB according to the respective competencies and responsibilities: Ministry of Internal Affairs, Ministry of Labor and Social Welfare, Ministry of Justice, Ministry of Health, as well as other social partners (NGOs) profiled to address this phenomenon.

State social policies for prevention of trafficking in human beings

Prevention of trafficking in human beings in Kosovo is focused on;

- 1) Qualitative improvement of factors or causes which condition the development of the phenomenon (political factors, economic factors, social factors).
- 2) Improving and adapting the effective actions of institutional and legal mechanisms for the management of the phenomenon (state institutions, non-state institutions (NGOs), legal framework).
- 3) Improving state social policies in protection of victims of trafficking in human beings.

Thus, based on the *Strategy and Action Plan*, the stakeholder members report on the current state of development of the human trafficking process, present new findings related to this process and provide recommendations for the improvement of; a) *Business environment in Kosovo* (improving the quality and efficiency of factors; *political, economic, social and technical-technological*), b) Institutional and legal mechanisms for managing the phenomenon (*state institutions, non-state institutions - NGOs, legal framework*), c) State social policies in the protection of victims of trafficking in human beings (*information, awareness, investigation, identification, treatment, provision of services, reintegration, punishment, information, etc.*)

The Office of the *National Coordinator against Trafficking in Human Beings* in the Government of Kosovo oversees and controls the process of trafficking in human beings, requesting capacity building of institutions in order to prevent trafficking in human beings.

To develop the process of preventing trafficking in human beings in Kosovo, responsible state institutions and NGOs develop programs to raise awareness and sensitizing of the population of Kosovo, demonstrating the risks of involving victims in THB and approaching the programs, respectively complementing of school curricula for the purpose of educating marginalized social groups.

Preventive measures to combat trafficking in human beings

In order to develop prevention of trafficking in human beings in Kosovo, a process has been developed on advancing and developing the capacities of state institutions and NGOs.

In the process of preventing trafficking in human beings in Kosovo, the following institutions are involved: government, civil society, international organizations, local organizations, etc., which are responsible for drafting and implementing state policies to prevent trafficking in human beings. These institutions have defined their objectives in using preventive measures to prevent THB.

The Convention on the Implementation of Measures against Trafficking in Human Beings, which has been in place in Kosovo since February 1, 2008, is intended to:

- Prevent trafficking in human beings,
- Protect victims of trafficking,
- Prosecute traffickers, and
- Promote and coordinate measures at national level as well as international cooperation

Usually, preventive measures for combating trafficking in human beings, are focused on social support of categories of society (which are endangered and potential cases of trafficking) through organizing of Social Schemes, categorized into two groups:

a) *Measures of the first category* - are used to provide poor families with financial assistance, families that have no capable member for work, or do not expect to be able to work and who have at least one child under the age of five.

b) *Measures of the second category* - are used to provide poor families with financial assistance, families that have a capable member for work, but at the moment cannot find work.

So, since the financial support of these social categories is on the verge of extreme poverty, the measures used in these schemes are not sufficient to cover all categories in need.

Kosovo has issued and approved the "Special Law on Prevention and Combating Trafficking in Human Beings and Protection of Victims of Trafficking" that few other countries have.

Preventing re-trafficking of human beings

Based on the State Strategy against Trafficking in Human Beings 2011-2014, drafted by the Government of the Republic of Kosovo under the auspices of the Ministry of Internal Affairs, in the field of prevention of trafficking and re-trafficking of human beings are defined strategic goals for combating trafficking with human beings.

In order to prevent the re-trafficking of THB victims, special policies have been drafted, and many support activities have been developed for different categories of human beings at risk of trafficking through prevention of re-trafficking of human beings.

Strategic goals for combating trafficking in human beings, related to raising awareness and sensitizing of the population belonging to marginalized groups in Kosovo.

Prevention of THB by increasing the efficiency of the education system

With regards to prevention of trafficking in human beings, the *Ministry of Education, Science and Technology*, has continuously initiated awareness campaigns together with the municipal directorates, the Police, raising public awareness about combating this phenomenon. This awareness has been delegated through debates, competitions, integration in the subjects in "Civic Education", as well as another subject called "Life Skills" which is implemented as an elective subject in 30 schools in Kosovo.

This course (subject) provides students with knowledge in critical thinking, management of behavior and ways to protect against trafficking.

They also enjoy the right to free primary education, they protect the right to economic exploitation, exploitation, trafficking and the performance of any work that endangers or impairs their education and health.

Chapter 5 STUDY RESULTS

Hypothesis H0: Social policies do not have an impact on the protection of social groups at risk of human trafficking in Kosovo

H1: Social policies have an impact on the protection of social groups at risk of trafficking in human beings in Kosovo

Thus, through empirical analysis, the hypotheses will be confirmed, testing the influential change in the studied phenomenon.

Hypothesis H0: There is no major difference in the change of independent variables in social policies that have an impact on the protection of social groups at risk of trafficking in human beings in Kosovo

H1: states that there are changes in probability which prove that social policies have an impact on the protection of social groups at risk of trafficking in human beings in Kosovo

The hypothesis was tested using statistical test, respectively logical regression, since the dependent variable is in direct correlation with the independent variables.

Therefore, all categories of variable variables in the study, serve to predict their development and the degree of probability to influence the phenomenon studied.

Therefore, all categories of variable variables in the study, serve to predict their development and the degree of probability to influence the phenomenon studied.

To make the empirical analysis it is necessary to test the variable hypothesis (H0) where there were changes in its population and in the effects of the changes.

Based on the results found in Alternative Hypothesis (H1) is presented the change of the variable and its impact on the development process of the phenomenon.

Variables in the Equation

a. **Independent variable**

a. Variable(s) entered on step; Family, Religion, Education, Tradition, Culture, Unemployment, Information, Political Institutions, Government Institutions, Non-governmental Institutions.

b. **Dependent variables**

1. Trafficking in human beings (prevention, protection, reintegration, investigation and judgment, information).

According to descriptive analysis, surveyed citizens stated that information broadcasts on THB affect the fight against THB; that media reporting on THB affects the fight against THB; the exchange of Individual experiences in social networks of THB affect the fight against the phenomenon; that public awareness through social networks about THB affects the fight against the phenomenon and that social media helps fight against THB. Respondents have declared above average that religion plays an important role in raising awareness about trafficking in human beings. About family, tradition and culture respondents have agreed above the average level with the claims that parental care affects the fight against trafficking in human beings; that family awareness affects the fight against THB; that culture plays an important role in raising awareness of negative attitudes in society. Based on correlation coefficient, concluded that there is a weak positive linear relationship between social media and information and human trafficking. There is a strong positive linear relationship between religion and human trafficking. There is a strong positive linear relationship between family, tradition and culture and human trafficking .There is a strong positive linear relationship between education and human trafficking and there is a strong positive linear relationship between employment and human trafficking. Based on regression analysis, of the dependent variable (human trafficking) is explained by education, religion, employment, social media and information and family, tradition and culture, while the remaining is explained by variables that are not included in the model. So, based on the analysis of multiple

linear regression and Pearson correlation, we easily confirm the H1 hypothesis that social policies have an impact on the protection of social groups at risk of human trafficking in Kosovo.

CONCLUSION

From this PhD thesis findings and conclusions are derived and recommendations are given for future studies.

The Republic of Kosovo is part of the continent of Europe, its population is with Oriental and Western culture and tradition of organizing patriarchal family which tends to transform into a modern organization.

The low economic development in the Republic of Kosovo as well as the political status of the country in the transition period include a complexity of social problems: unemployment, poverty, migration, development of other negative phenomena in society. As a result of the transition, Kosovo has continued to experience economic, political and social instability.

With the transformation of the self-governing socialist political system of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia and its disintegration into the constituent units of the federation, Kosovo became independent and applied the neoliberal capitalist system to the state organization. As a result of this form of political system, the quality of the concept of property and human freedom in Kosovo society has changed, developing a free market economy.

While in socialist society labor power was not considered a commodity, in neoliberal capitalist society labor power is sold as a commodity. Thus, Kosovar society has submitted to the rules of the free market in the labor market, which has resulted in the creation of a difficult social situation, as in the market the labor force is negotiated with all its substance, violating values; *human (integrity, conscience, mercy, solidarity, empathy, respect, etc.), moral, educational, traditional, cultural, etc.*

In Kosovo it is important to make some qualitative changes which affect the improvement of the quality of life of the entire population, but especially of the vulnerable groups, so that this part of the population should *change the family lifestyle (moving from the primitive way of life to the modern way of life); the degree of inclusion of vulnerable groups at all levels of the education system is improved; improve the quality of the education system, to support young people to participate in sports and cultural processes, involve young people in religious education, teaching the subject of "belief in religion" (as a tool for raising moral values); etc.*

Social policies should be continuously adapted in protection of victims of trafficking in human beings, by building special capacities in the prevention of trafficking in human beings, to meet their basic material and spiritual needs. The categorization of social schemes should be continuously reviewed and the budget should be redefined for their qualitative coverage;

Substantial improvements in the organization of social schemes should be made, depending on the needs and legal competencies, which define the responsibilities of the actors involved in social schemes, providing material assistance and more advanced social services, including members of vulnerable social groups (marginalized groups in).

Social assistance should be re-modeled to provide specialized and advanced services for THB victims, starting with medical and psychological treatment and then with the process of reintegration into society.

The business environment (political, economic, social, and technical-technological) should be improved as a basic opportunity for economic development and self-development, as well as the standard of living, respectively through the creation of conditions for vocational training and employment at home and abroad. Reintegrated THB victims are a value added to society.

The level of political and social stability of the state of Kosovo should be increased, so that Kosovo would become a state of law by raising the level of rule of law. In order to combat trafficking in human beings effectively, for state agencies and other social partners it is necessary to fight corruption and abuse of official position of official authorities in state institutions. The appointment of prosecutors should be scrutinised to specialize in prosecuting trafficking cases.

Based on the analysis of multiple linear regression and Pearson correlation, we easily reject the null hypothesis and confirm the alternative hypothesis where we say that social policies have an impact on the protection of social groups at risk of human trafficking in Kosovo.

The PhD thesis will contribute in awareness and sensibilization of society in preventing, treating, reintegrating and enforcing through the laws as well strengthening social policy schemes. Through these findings of these gaps we tried to contribute to improve political, economic and social environment for Kosovo youths protect from becoming victims of human beings trafficking.

SELF ASSESSMENT OF CONTRIBUTIONS IN THE PhD THESIS

1. The first study of its kind about trafficking in human beings in Kosovo which gives information to Europe and the world about the state of the problem.
2. A theoretical and information resource for Europe and the world which sheds light on the issue of the status of trafficking in human beings in Kosovo.
3. Specific indicators about trafficking in human beings in Kosovo have been studied and an original analysis has been done.
4. Trafficking in human beings has been linked to the processes of influence of religion, media, economic development and deviance.
5. Valuable resource for raising the level of awareness of socially vulnerable groups.

LIST OF PUBLICATIONS ON THE TOPIC OF THE PhD THESIS

by Arjeta Shaqiri Latifi

Independent PhD student in the Faculty of Philosophy, Department of Sociology

SWU "Neofit Rilski", Blagoevgrad

Articles

1. Latifi, Shaqiri, A. (2021) 'The Impact of Education in Combating the Development of the Trafficking in Human Beings Process'. *European Journal of Social Science Education and Research*, 8(3), 76–96. <https://doi.org/10.26417/521vgt85b> Volume. 8 No. 2 (2021) September – December [European Journal of Social Science Education and Research \(revistia.com\)](http://www.revistia.com).
2. Latifi, Shaqiri, A. (2021) 'The Impact of the Media on combating Trafficking in Human Beings'. *European Journal of Economics, Law and Social Sciences IIPCCL Publishing, Graz-Austria*, Vol. 5 No. 3 October, 2021, ISSN 2519-1284, p-519-538 Access online at www.iipcl.org/041.pdf ([iipcl.org](http://www.iipcl.org)).
3. Shaqiri, A, Latifi. (2021) 'Domestic Violence against Children and Trafficking in Human Beings -two Worrying Phenomena in Kosovo'. *International Conference on Education, Psychology, Humanities and Social Sciences*, September 06-07, 2021 in Prague, Czech, in proceeding *open science index 15 2021; online issn: 1307-6892 irc 2021 XV. International research conference proceedings*; will be published as well in *Journal of Conference* on 31 May. Conference Code: 21CZ09ICEPHSS; Paper Code 21CZ090071 [International Conference on Education, Psychology, Humanities and Social Sciences ICEPHSS in September 2021 in Prague \(waset.org\)](http://www.waset.org).
4. Shaqir, Latifi, A. (2021) 'Impact of Religion on Preventing Trafficking in Human Beings in Kosovo'. *Religious dialogue and cooperation - PERIODICA*, No 2/2021 Volume II, p. 129-144 [RDC 02.13 Shaqiri Latifi Arjeta - THE IMPACT OF RELIGION ON PREVENTING TRAFFICKING IN.pdf \(ukim.edu.mk\)](http://www.ukim.edu.mk) http://periodica.fzf.ukim.edu.mk/rdc/about_the_journal.html.
5. Latifi, Shaqiri, A. (2021) 'Influence of Factors in the Development of the Trafficking in Human Beings Process and Combating this Negative Phenomenon in Kosovo'. *Doctoral School and 5th Doctoral Scientific Session of the Faculty of Philosophy, in progress*.
6. Latifi, Shaqiri, A. (2022) 'The impact of economy on the fight against trafficking in human beings in Kosovo'. *European Journal of Economics and Business Studies 2022 Volume 8, No 1 (2022): January – June Issue, p-1-23*. https://revistia.com/files/articles/ejes_v8_i1_22/Latifi.pdf [Latifi.pdf \(revistia.com\)](http://www.revistia.com). [Vol. 8 No. 1 \(2022\): January - June | European Journal of Economics and Business Studies \(revistia.com\)](http://www.revistia.com) <https://doi.org/10.26417/983zgr81>.